akis

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 5

13 KASIM 1967 FİYATI : 125 KURUŞ

TİP'in "DÜŞÜNEN KADIN"I

BEHİCE BORAN

HANGİSİ ?

a k i s d e n

Size

BU haftaki kapak yazımızın konusu, TİP'tir. Şimdi sizlere, bu yazının hazırlanış hikâyesini kısaca anlatayım: TİP ile ilgili yazıyı hazırlamağa karar verdiğimiz zaman, arzumuz şuydu: TİP'in bir düşünen başıyla konuşmak ve bunu, mülakat şeklinde, AKİS okuyucularına sunmak... Bunun için de şöyle bir karara varmıştık: TİP'in "Düşünen Kadın"ı Benice Boran ile konuşacak ve sözlerini teyp ile tespit edecektik. Sayın Boran'a bu teklifimizi söyledik ve teyp ile tespit edilecek sözlerinin de, Meclis tutanaklarında yapıldığı gibi, değiştirmeye tâbi tutulabileceğine dair kendisine teminat verdik. TİP'in "Düşünen Kadın"ı Boran, teklifimize olumlu veya olumsuz bir cevap verebilmek için Partisiyle görüşmesi gerektiğini ifade etti. Anlayışla karşıladık. Ne var ki, TİP yöneticileri teklifimizi olundu karşılamadılar, Boran'ın AKİS'le mülâkatine izin vermediler.

AKİS yazarları, TİP sözcüleriyle ilişki kurmakta bazı güçlüklerle karşılaştılar. Özellikle TİP lideri Aybar, AKİS'çi ile mülakatta kendince bir sakınca gördü. Sanıyorum ki, İÇ OLAYLAR kısmmımızda bulacağınız TİP ile ilgili yazı, bu "Üçüncü Parti"nin ne âlemde olduğu hakkında fikir verecek niteliktedir.

Geçen hafta başladığımız "1925 Kürt İsyanı ve Şeyh Salt" başlıklı yan, tarihe ışık tutan havası içinde, devam etmektedir. Bu seri yazı, şimdiye kadar ele alınmamış bir konuyu, yaşayan kimselerin ifadelerine de dayanarak, objektif bir açıdan, AKİS okuyucularına vermektedir. Bu yazı serisinin ışığı alanda, Kürt İsyanı ve onun sonuçları hakkında artık kesin bir hükme varmak imkân dahiline girecektir sanırun.

Saygılarımla

İÇİNDEKİLER

SADUN AREN

ÇETİN ALTAN VE ARKADAŞI

MEHMET ALİ AYBAR

Bir iktisatçı, bir. lâfçı ve liderleri

ÜÇÜNCÜ PARTİ

Eğer konuşmalarda ve yazılarda adı geçmek bir partinin önem derecesinin ölçüsü ise, Türkiye'de 3 numaralı partinin, TİP diye 'bilinen Türkiye İşçi Partisi olduğu muhakkaktır. Zaten TİP. yöneticileri de bu özelliklerini öne sürerek seçimlerde başa güreşeceklerini ileri sürmektedirler. Bu hafta, AKİS tarafından verilen yazılı soruları "Parti adına" cevaplandıran Genel Sekreter Nihat Sargın şöyle dedi:

"— Geçen seçimlerde bir rakam vermemiştik. Şimdi de verecek değiliz. Ancak, başa güreşeceğimizi açıkladık. Bu, doğrudur. TİP bugünden, kamuoyunda sözü edilen iki, üç partinin arasındadır."

Katı bir disiplini olan TİP, kendi yetkililerine, yazılı olmayan demeç verme yetkisini tanımamaktadır. Nitekim,, partinin "Düşünen Kadm"ı Behice Boran, banda alınacak bir karşılıklı konuşma için gereken müsaadeyi Genel Merkezden koparmaya muvaffak olamamıştır.

TİP'in 3 numaralı parti olduğu iddiası da, öteki "küçük partiler"i kızdırmaktadır. Bu iddia kendisine nakledilen bir MP'li, hışımla:

"— O ölçüyle, memleketin 3 numaralı devlet adamı da bizim Bölükbaşı!" demiştir.

Ancak bu sözün, Bölükbaşı için bir övme mi, yoksa istihfaf mı olduğu tesbit edilememiştir.

TİP'in önem bakımından kaçıncı parti olduğu, aldığı ve alacağı oylarla da ilgili bile bulunsa, kamuoyunun dikkatini bütün diğer "küçük partiler"den çok daha fazla çektiği bir gerçektir. Bunda partinin "kapalı kutu" hüviyeti kadar, felsefesindeki komünizan temayüllerin nereye kadar gittiği konusundaki tartışmaların da rolü vardır. TİP'li veya TİP'ci bazı yazarların görüşleri partiyi ilzam ediyorsa, TİP için "Komünist Parti" demek hiç mübalâğa değildir.

Genel Sekreter Nihat Sargın "TİP, adına konuşan TİP'li yazarlar partiyi ne derece temsil ederler?" sorusuna şu cevabı verdi:

"— Tüzüğümüze göre ancak Genel Başkan ve yetkili organların demeç ve bildirileri partiyi bağlar. Bunun dışındaki yazı ve konuşmalar ancak yazıyı yazan veya konuşmayı yapan partilinin kendisini ilzam eder."

Cumhuriyet Başsavcılığından TİP'e henüz, bir partilisinin yazısı veya konuşmasıyla ilgili müracaat gelmediğinden parti bunu reddetmek veya kabul etmek durumuyla karşılaşmış değildir.

"Komünizm" ismi ve **TİP**

Akıllardaki bir soru, elbette ki, eğer Türkiye'de komünizm serbest bulunsaydı TİP'te ne gibi değişikliğin olacağıdır. Böyle bir soruyu Genel Sekreter Sargın da, partinin "Düşünen Kadın"ı Behice Boran da

TİP GENEL KURMAYI TOPLANTI HALİNDE
Olduğunu söyleyememenin güçlüğü

NE ALEMDE?

aynı şekilde cevaplandırmaktadırlar:

"— Hiç bir değişiklik olmazdı!"

Ancak TİP yetkilileri, o halde, kurulacak klâsik bir komünist partiyle kendi partileri arasında ne gibi farklar bulunacağı sorusuna kesin bir cevap vermeye yanaşmamaktadırlar. Genel Sekreter Sargın'ın karşılığı şu olmuştur:

"— Herhangi bir yeni parti kurulduğu zaman, kuruluş gereksinmesi ve mevcut diğer partilerden ayırdedici özellikleri kendisi tarafından açıklanır. Bu sorunun o parti kurucularına sorulması gerekir. Herhalde sorunun muhatabı TİP olamaz."

Halbuki, klâsik komünist partilerin özellikleri bilindiğinden, böyle bir soruya CHP ileri gelenleri "tabiatıyla cevap verebilecekleri"ni gülerek ifade etmişlerdir.

Gerçek şudur ki bugünkü haliyle dahi TİP, marksist felsefede batılı sosyalist partilerin çok uzağında ve komünist partilerin çok yalanında bulunmaktadır. Genel Sekreter Sargın partinin hedefini gayet açık şekilde söylemiştir:

"— Hedef, emekçi sınıfların temsilcisi partinin iktidara geçmesi ve programım tamamen uygulamasıdır."

Bilindiği gibi komünist partiler için de hedef budur. TİP, bu hedefi gerçekleştirdiğinde, yani iktidara gelirse nasıl bir programı uygulayacağı konusunda da komünist partilerle çok benzerlik göstermektedir. Tıpkı komünist partiler gibi TİP için de bu program iki kademede uygulanacaktır. Birinci kademeye TİP "Sosyalizme geçiş" adını vermektedir. Bu kademenin komünist partiler sözlüğündeki adı "Sosyalizm devresidir. O devre, komünizmi hazırlayacaktır. Komünist partilerin açıkca "Komünizm" dedikleri bu ikinci devreye, TİP Türkiye'de ancak "Sosyalizm" diyebilmektedir.

Bunda, Türkiye'de komünizmin yasaklanmış olmasının oynadığı rol derecesi meçhuldür. Ancak TİP'li kalemler, örneğin, onların en renklisi Çetin Altan "sosyalizm"den Rusya'daki "sosyalizm"i anladıklarını bildirmektedirler.

Zaten, hem TİP'in programında, hem de Altan tarafından yazılmış bir el kitabında "Geçiş dönemi" içinde uygulanacağı bildirilen tedbirler hiç bir demokratik ülkede uygulanmamıştır. Bunlara benzer uygulamaların yapıldığı tek yer, İhtilâl sonrası Sovyetler Birliği'nin NEP diye bilinen devresidir.

TİP'in programında bu safhaya "Kapitalist olmayan kalkınma yolu" da denilmektedir. Bu, emekten yana plânlı devletçilik olarak tanımlanmakta, özel sektöre plân çerçevesinde kamu sektörüne yardımcı olacak ölçüde yer verilebileceği söylenmekle beraber

" Aracının kızı „ Behice Boran!

TİP'İN DÜŞÜNEN KADINI BEHİCE BORAN

"— Babam tüccardı. Bursa'da, küçük çapta hububat ticareti yapardı. İlçelerden hububat alır satardı."

"Aracının kızı" Behice Boran, şimdi, Türkiye'deki sosyalist partinin liderlerinden biri, düşünen beyni ve kürsü silâhşorudur. Babasının mesleğinin kendi düşüncelerinin oluşumunu pek etkilemediğini, o zaman yaşının küçük olduğunu ifade eden Boran, talihin cilvesi, Amerikan Kız Kolej'inde okumuştur. Sonra Felsefe'yi bitiren Boran, talihin yeni cilvesi, Amerika'ya gitmiş, Michigan Üniversitesinde sosyoloji doktorası yapmıştır.

"— 1930'ların Amerikası... Roosvelt'in New Deal'i... Büyük buhran sonrası... O zamanın Amerikası etkiledi beni. Bir tarafta lüks, refah, öbür yanda sefalet, işsizlik. Ama istihsal bol. Bu tezat çarptı beni. Ve orada, üniversitedeki seminerlerde, derslerde öğrendim sosyalizmi. Literatürünü okudum. Tezat büyüktü. Bakıyordum, problemleri fakirlik değil. İstihsal yapabiliyorlar, ama o büyük İstihsal işe yaramıyor, işsizliği, buhranları önlemiyor. Düzen bazuktu..."

Boran, 1939da Ankara'da, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde Sosyoloji doçentidir. Heyecanlı tabiatı, onu derhal, mücadelenin ortasına itmiştir.

"— Bizim o 1940 - 50 devresi öyle bir devre idi ki, Türkiye'nin sanayileşmesinden dahi bahsedemezdiniz. Sanayileşmeyi istemek, solculuk sayılırdı. Bize ilk hücum, Çığır dergisinden geldi. Tuhaftır; bizim amerikanizm yaptığımızı iddia ediyorlar, Türk köyünü değiştirmek istediğimizi söylüyorlardı!."

1948'de, Niyazi Berkes ve Pertev Naili Boratay'la birlikte Üniversiteden çıkarılan Boran hakkında, "solculuk propagandasından ve "memuriyeti kötüye kullanmak'tan dâva açıldı. Beraat etti. Kocasının da işine son verilmişti. Birlikte bir tercüme bürosu açtılar. 1950'de DP iktidarı, Kore harbine katılma karan aldığında Boran, "Türk Barışseverler Derneği"ni henüz kurmuştu. Karar aleyhinde bir beyanname yayınladı. "Milli menfaatlere aykırı haber yaymakla Suçlandı ve 15 aya mahkûm oldu.

"— Mahkeme süresince, Ankara Hapishanesinde yattım. O tirada oğluma hamileydim. Doğum münasebetiyle cezaya ara verdiler. Oğlum 15 aylıkken tekrar, hapse aldılar."

TİP kuruluncaya kadar hayatı, Tercüme Bürosu ile evi arasında geçti. 1962'de Aybar, TİP lideri oldu...

"— Mehmet AK beyle yirmi yıllık arkadaştım. Aile dostluğu da var. 1962'de ben de partiye girdim. Eşim, benden evvel girmişti.."

Sonrası bilinmektedir. Behice Hatko Boran, yetenekleri, mücadeleci ve sert karakteri ile partiyi yöneten klik arasına girmiş ve bu güne gelmiştir. Yüzmeyi, kürek çekmeyi ve okumayı sever. En çok heyecanlandığı konu, sosyalizmdir. Bu konudan bahsetmeye başlayınca sesi serde perde yükselmektedir...

"— Birgün gelecek, Amerika da sosyalist olacak. Bütün dünya sosyalist olacak..."

kamu sektörünün esas olacağı kesinlikle bildirilmektedir. Bu safhada bankalar, sigortalar, ithalât, ihracat ve ekonomide kilit taşı görevi yapan, üretim ve mübadele araçları devletleştirilecektir. Toprak reformu yapılacaktır.

Sovyetler Birliği'nde de, NEP devrinde bir "küçük arazi sahipleri" sınıfının yaratıldığı, fakat sonradan, o safha bittiğinde bunların, toprakları ellerinden alınarak ve hepsi "kulak" muamelesi görerek yokedildikleri hatırlatıldığında bazı TİP'liler gülümsemektedirler.

TİP'in programında bu safhanın hedefi şöyle anlatılmaktadır:

"Ve böylece politik demokrasiye ekonomik ve sosyal bir öz kazandırarak daha ileri bir toplum düzenine geçiş şartlarım hazırlamak.."

Saçak altında kundura tamiri

Böyle bir safhadan sonra, artık TİP sözlüğünde "ilerici düzen" diye adlandırılan düzene ne kaldığı bir merak konusudur. Geçiş döneminde kendisine "bir ölçüde" yaşama hakkı tanınan özel sektör o zaman ne olacaktır?

Bu soru kendisine sözlü olarak sorulduğunda Genel Sekreter Sargın şu cevabı vermiştir:

"— Bu, özel sektörden anlanılana bağlı.."

Sonra, eklemiştir:

"— Meselâ, saçak altında kundura tamir eden kunduracı. Onu da , özel sektör mü saymalı?"

Sovyetler Birliği'ni ziyaret etmek fırsatım bulanlar orada da, saçak altında özel olarak kundura tamir etmenin Serbest bulunduğunu görmüşlerdir.,

Genel Başkan Mehmet Ali Aybar ise, kendisiyle ayakta yapılan kısa bir konuşmada sorulan "Tüzük ve programda Geçiş Döneminden sonra uygulanacak sosyalizm hakkında pek bilgi verilmiyor" sorusuna "Söylenemez ki.. Şimdiden belirlenemez. Bu, bilimsel olarak mümkün değildir" demiştir.

Aybar ile bunu takiben şu konuşma cereyan etmiştir:

"— Sermaye sahipleri en çok bunu merak ediyorlar. TİP iktidara gelip kendi sosyalizmini uygulamaya başlayınca sermayemiz, malımız mülkümüz ne olacak diye soruyorlar."

"— Onu, iktidara geldiğimizde görürler!"

Aybar bunu söylerken gülüyordu.

TİP'liler "topyekûn devletleştirmece o sosyalizm safhasında bile ihtimal vermediklerini bugün söylemektedirler. Behice Boran bu konuda "Topyekûn devletleştirme mükün değil" demiştir. Boran, u-

"İhtilâlci değiliz ki, komünist olalım!"

METİN
TOKER

TÜRKİYE'DE acaba hâlâ, "Biz seçim yoluyla iktidara gelmek istiyoruz.." denilince "Aaa, bak, adam komünist değilmiş!" deyip rahat edenler var mıdır? Böyle bir düşünceyi zihinlere yerleştirebi-l mek için uzun kampanya yürütülmüştür. Bugün bile görülüyor, komünizm, işçi ve köylü sınıfının iktidarı "ihtilâlle" alması olarak tarif ediliyor.

Sanki ihtilâl, komünizmin "olmazsa olmaz şart"ıymış gibi..

Hem de tam. Kremlin, Pekin'in aksine, dünyadaki bütün komünist partilere, bilhassa Güney Amerikadakilere ihtilâl lâfını ağızlarına hiç almamalarım tenbih ederken. Hattâ kendisi, oralardaki "komprador iktidarları" ile iş birliği yaparken..

Komünizmi gerçekleştirmenin bir yoluyla komünizmin kendisi birbirine karıştırılırsa belki bir süre zihinler bulandırılabillr ama, en sonda gerçek mutlaka ortaya çıkar.

KOMÜNİZM bir düzendir. Bir iktidar alma yolu değil. İktidar seçimle alınır. İktidar ihtilâlle alınır. İktidar alındıktan sonra hangi düzen kurulursa, o önemlidir ve iktidar istemiş olanların meşreplerini o belli eder. Alman ya'da Hitler iktidara, seçimle geçmiştir. Ama bir totaliter rejim kuracağını peşinen açıklayarak ve nazi olduğunu söyleyerek.. Buna mukabil Rusya'da Lenin, Kerensky'den idareyi bir ihtilâlle almaya mecbur kalmıştır. Bu yüzdendir ki o, nazi lideri kadar samimi olamamış, kuracağı düzenin bütün özelliklerini halka bildirmemiştir. Üçüncü Napolyon'un da işe, seçilmiş Cumhurbaşkanı olarak başladığı unutulmamalıdır. Ama Üçüncü Napolyon iktidar koltuğuna oturunca, imparatorluk düzenini kurmuştur.

Seçim veya ihtilâl, bu bir imkân ve şartların gereği meselesidir. Acaba hangi İhtilâlci, ihtilâline başlamamışken ve yeraltına geçmemişken ihtilâl yapma niyetini söylemiştir ki? 27 Mayısın ihtilâlcileri, 26 Mayısta "rejime bağlı birer subay"dılar.

TÜRKİYE'DE komünist, bugünkü imkânlar ve şartlar içinde ihtilâl İsteyecek kadar, elbette ki budala değildir. Bir komünist ihtilâli bugün, bir kaç saat içinde bastırılıverir. Türkiye'de komünist için ilk yol, seçimlerde kuvvetli bir efektife sahip olmak, kendi ağırlığım siyasî idareye koyduğu kanısını doğurmaktır. Böyle bir seçmen kütlesine arkasını dayadıktan sonradır ki Türkiye'de komünizm, nereye kadar seçim kanalından gidip nereden itibaren ihtilâl dönüşümünü yapacağını kararlaştıracaktır. O noktaya kadar komünistin en zillisi dahi ihtilâl konuşmayacak, konuşturmayacaktır. Hattâ, ancak ihtilâl söyleyenin komünist olduğunu tekrarlayarak kendisini "sosyalist" adı altında yutturacaktır.

Ama bu oyunu, tabii, zaman zaman sırıtır duruma düşmekten kurtulamayacaktır. Sosyalist Enternasyonali toplanacaktır. Komünist, oranın batılı sosyalistlerine "kapitalist" diyecektir. Bolşevik İhtilâlinin 50. yıldönümü gelecektir. Komünist, Rusya'daki düzene "sosyalist düzen" diyecektir. Bunlar, kendisini mecburen ele verecektir. "Sosyalizm", "sosyalist" derken ne anladığım belli edecektir.

ADAM, iktidarı alınca -seçimle veya ihtilâlle, yahut iki kademede- ne yapacaktır? Bunu partiler söylüyorlar ve o söyledik lerinin incelemesidir ki meşreplerini ortaya çıkaracaktır. Ne var ki, Türkiye'de nasıl, komünizmle hiç ilgisi bulunmayan akımlar komünizm sayılmış veya sayılmak taysa, en ziyade bu yüzden, komünizmin kendisi de çok zaman "ilericilik", "antiemperyalizm", "sosyalizm", "sosyal demokrasi", hattâ "bir namuslu rejim" sanılmaktadır.

Türkiye'de komünist, aslında bu zırhın arkasındadır ve ancak onun önünde savaş kabul etmen için direnmekte, onun arkasına kimseyi sokmak istememekte, türlü yutturmacalara lüzum görmektedir. Kuracakları düzenin mahiyetinin tartışılmasına yanaştıklarını hiç gördünüz mü?

Hayır!

Çünkü yanaşırlarsa, istediklerinin düpedüz, belki Moskova'nın veya Pekinin uydusu olarak değil, ama bir Türkiye Komünizmi olduğu derhal belirecektir. Zira Moskova'daki veya Pekin'deki, bütün komünizmlerin çok canlı "asgarî müşterekler"i vardır.

Bu konuda objektif vaziyet alma, "komünizm = ihtilâl" yutturmacasına bir "Sen onu geç!" çekmekle başlar ve "Şu, düzenini tartışalım" ile devam eder.

zun vadeli işlerin, peşin programlarla kararlaştırılan katı çerçevelere uymayacağını belirtmekte, "Özel sektörcüyüz" diye iktidara gelen, programlarını öyle düzenleyen DP'nin de, AP'nin de devlet kesimini genişlettiklerini örnek göstermektedir.

CHP ile fark

Komünizmin serbest bırakılması üzerine kurulacak bir klâsik komünist partisiyle TİP'in farkının ne olacağı noktasına ilişmekten sakınan TİP'liler, partilerinin hüviyetini açıklayan başka bir mukayeseyi yapmaktadırlar.

Partinin "Düşünen Kadın"ı Behice Boran "Ecevit ve Ortanın Solu hareketi de bir Amerikan oyunu mudur?" sorusunu şöyle cevaplandırmaktadır:

"— Böyle bir atıf yaptığımızı ben hatırlamıyorum. Yalnız Ortanın Solu, esasında Avrupa kapitalizminin yaptığı gibi, işçilere, emekçi sınıflara bir takım tâvizler vererek kapitalist düzeni sürdürme çabasıdır. Halbuki Türkiye'de kapitalizm gelişmemiş olduğu, Özel Sektörde sermaye birikimi bulunmadığı ve özellikle Türkiye, örnek alınmak istenen gelişmiş kapitalist toplumlar tarafından sömürülen, geri teknikli bir tarım sektörü üzerinde az gelişmiş bir kapitalizme sahip bir toplum olduğu ve ayrıca Türk özel sektörü yabancılarla işbirliği halinde bulunduğu için böyle bir tâviz politikasını yürütebilecek durumda değildir.

Düzen değişikliğinden bahsediyor, CHP ve Ecevit. Fakat nedir getireceği, açık seçik söylemiyor. Son gezilerinde özel sektörü halka maledeceğiz demekle, hem ilmen doğru ve mümkün olmayan bir şeyi söylemiş oluyor, hem de söylediği, halk kapitalizmi yapacağız diyen Demirel'le aynı kapıya çıkıyor."

Behice Boran, CHP hakkındaki TİP tenkitlerini ılımlı söyleyenler arasındadır. Yoksa, bilhassa TİP'in militan alt tabakalarında CHP de "öbür bütün partliler"den biri gözüyle görülmektedir. Üst tabakada CHP hakkındaki duyguların ölçülü ifade edilmesinin sebebi, TİP'in CHP ile de bozuşmasını önlemek arzusudur. Zira TİP kendini güven içinde hissetmemekte, başına bir felâketin getirilmesi halinde CHP'nin himayesini kaybetmek istememektedir. Bundan dolayıdır ki biten hafta içinde bir gün, aslında TİP'lilerin kendi aralarında her gün söylediklerini, İsmet İnönü'yü zikrederek bir toplantıda açıktan söylediği iddiasına karşı Çetin Altan "Vallahi de, billahi de söylemedim" mânasına gelen koca bir fıkra yasmıştır.

HALİT ÇELENK
"Gidi gomonist!"

TİP'in bunalımı

TİP için bugün konulabilecek en doğru teşhis, bu partinin, gerçekte olduğu ile ne olduğunu hangi ölçüde söyleyebileceği **bocalaması** içinde bulunduğudur. TİP bir ihtilâlci parti hüviyetinde değildir. **Fakat,** kurmayı kendisine hedef bildiği düzen komünist düzenin çok sosyal ve ekonomik unsurunu **taşımaktadır.** TİP bunu saklamak için bir "Türk sosyalizmi" tâbiri icat etmiştir. Halbuki bu, gene kendilerinin "Dünyada bir kaç sosyalizm yoktur. Bunu söylemek burjuva yutturmacasıdır. Bir tek sosyalizm vardır" felsefesiyle taban tabana zıttır.

Bu bocalama, TİP'i başka çelişmelere de itmektedir. TİP, sadece kendi aklındaki düzeni kurmak için kütleleri yanına çağırdığında bu davete icabet edeceklerin çok olmayacağım bilmektedir. Bundan dolayıdır ki bilhassa gençler üzerindeki tesiri büyük "emperyalizme karşı savaş"ı, bayrak olarak almıştır. Ama TİP, bu savaşın TİP etrafında ve "sosyalizm" dedikleri kendi düzenlerinin kurulması için mücadeleyle birlikte yapılmasını istemektedir. Bunu ayıranlar hakkında Behice Boran şöyle demektedir:

"— Benim anladığım, onlar aslında CHP'yi tutuyorlar."

KOMÜNİSTLİK

Suçlanan suçluyor!

ürkiye'de, bugünlerde herşay hatıra gelebilirdi ama bir komünistlik ithamım, hem de bazı kendi mensupları hakkında TİP'in yapacağı kolay düşünülemezdi. TİP'in "tehlikeli ilişkiler" içinde bulunduklarım ilân ettiği üyeleri, partiden ihraç etmek için çalıştığı 13 kişidir. Aralarında Halit ve Şekibe Çelenk gibi şöhretli, taraftarı ve sempatizanı çok kimselerin de bulunduğu bu grupu partiden çıkarma teşebbüsü, bundan öncekiler gibi hadisesiz yürümemiş, yöneticilerin başına iş açmıştır. Bu teşebbüs teşkilâtta **çok** büyük tepki yaratmış, İstanbul, Ankara, Adana, Malatya, Samsun, Maraş, Tarsus ve Silifke'de olaylar cereyan etmiş, sert hareketler ol muştur. Sayfa sayfa protesto yazıları, yüzlerce imzalı telgraflar Genel Merkeze yağmıştır. Aybar ve arkadaşları bunun üzerine protesto hareketlerine katılan birçok TİP'liyi de Haysiyet Divanına vermişlerdir. Ama şimdi ne yapılacağı belli değildir. İlk 13 kişi ve onların ihracım protesto eden öteki TİP'liler Haysiyet Divanının kararım beklemektedirler. Bu karar bir türlü verilememektedir.

İlk 13 kişi Haysiyet Divanına temmuzda sevkedilmişler, müdafaalarını vermeleri için Divandan davetiyeyi ise ancak bundan 20 gün önce almışlardır. Ama davet gereğince Genel Merkeze gittiklerinde kimseyi bulamamışlardır. Görünüş odur ki, Aybar'ın başındanberi devam ettirdiği "sıkı disiplin" tehlikededir. 13 kişiyi ve öteki protestocuları ihraç etseler, bunun kamuoyundaki tesiri büyük olacak, TİP'e cephe almış sosyalistlerin sayısı artacak, "Aybar ve yanındakiler inhisarcıdır" şeklindeki iddialar kuvvet kazanacaktır. Yukarıda bıyık, aşağıda sakal vardır. Şu anda Genel Merkez kararsızlık içindedir.

ARAŞTIRMA

PARLAMENTOYA SUİKAST TEŞEBBÜSÜ

Prof. Bahri SAVGI

Parlâmento yeni çalışma dönemine girerken, birdenbire, bir suikastla karşıkarşıya kalmıştır. Suikastın hedefi, Meclis denetimini sınırlandırmaktır. Teorik alanda Millet Meclisinin, realitede ise muhalefetlerin gensoru yoluyla hükümeti sürekli bir denetim altında tutma hususundaki faaliyetlerini daraltma, bu görevlerini sınırlama, bu haklarım akamete uğratma teşebbüsü ortaya çıkmıştır.

Bu teşebbüsün dış mantığı, çok sayıdaki fuzûli gensorularla Millet Meclisi çalışmalarının muhalefet partilerince "işkâl" edilmesini önlemek; onu, daha çok yasama çalışmalarıyla doldurmaktır. Fakat bu dış görünüşün altında, gensorunun veriliş ve binaenaleyh görüşülüş yolunu sınırlamak suretiyle, muhalefetlerin, hükümeti, parlamento arenasında itham ve teşhir ederek yapacağı modern denetimi akamete uğratma amacı yatmaktadır. Bu hususta Anayasaya aykırı olan iki yol gösterilmektedir:

A) Birinci yol: AP'li İsmail Hakkı Yıldırım'a göre Millet Meclisi, tüzük geleneği ve hükmü gereğince, haftanın üç gününde toplanır. Şimdi, bunları normal birleşim sayarız. Anayasanın 89. Maddesinde geçen "gensoru önergesinin gündeme alınıp alınmıyacağı"nın görüşüleceği "ilk birleşim", bu günlere hasredilir. Haftanın geri kalan günleri için de, "özel birleşim" müessesesi icadederiz. Bunlara, sırf yasama işlerini kapsayan, gensoru denetimini dışarda bırakan bir "Özel gündem" veririz. Binaenaleyh Millet Meclisi hem normal birleşimlerde, hem özel birleşimlerde yasama yapabildiği halde, gensoruları ancak normal birleşimlerde ele alabilir. Bu suretle Millet Meclisi "işkâl" edilmemiş olur.

İşte bu öneri, demokratik kurala ve Anayasaya aykırıdır.

a) Demokratik kurala aykırıdır: Demokratik parlamenter çalışmalarda yasama daha çok, denetim daha az önemlidir, denemez. Çünkü demokrasi, karar safhasında iyi bir "seçme", işlem safhasında da düzgün ve verimli bir "uygulama"yı mümkün kılma rejimidir. Seçmenin iyiliği, uygulamanın da düzgünlüğü ve verimliliği, ancak, etkin bir denetleme ile mümkün olur. Binaenaleyh, etkin denetlemeyi ikinci plâna atan öneri, bu demokratik kurala aykırıdır,

b) Bizzat 89. Maddeye aylandır: 89. Medde, Millet Meclisinin hangi günler, ne kadar çalışacağını saptanışmıştır. Bunu, İçtüzük yolu İle Meclisin kendisine bırakmıştır. Binaenaleyh Meclis, bütün hafta, birleşimler aktedebilir.

Fakat 89. Madde, Meclisin gensoru meselesinde nasıl çalışacağına alt bir direktifi de ayrıca koymuştur: Gensoru, "verilişinden sonraki ilk birleşim"de görüşülecektir. Birleşim ise, Meclisin, hem yasamayı, hem denetimi kapsayan fonksiyonunu görmek üzere Meclis üyelerinin biraraya gelip çalışmalarım ifade eder.

Binaenaleyh, şimdi bu birleşimlerden bir kısmım "özel birleşim" diye ayırarak, ona da denetim faaliyetlerini bertaraf eden bir özel gündem taramak, 89. Maddenin ruhuna ve metnine tamamen aykırıdır.

B) İkinci yol; Meclis Başkam Sayın Bozbeyli'ye göre ise, "gensorunun veriliş olayı" içtüzükle saptanabilir. Ve bunun üzerinden belli bir süre geçmedikçe da ikinci bir gensorunun verilemiyeceği hakkında bir kural konabilir. Bu suretle hükümet, gensoru müeyyidesine tâbi tutulmadan, oldukça büyük aralıklar içinde, nefes alma rahatlığına kavuşmuş olur.

Fakat böyle yapınca da:

a) Önce, bir gensorunun "verilmiş olmak" keyfiyetini saptama yetkisini ve kararım bir Meclis çoğunluğuna bırakmış olacağız. Bu Meclis çoğunluğu ise, Hükümetle politik ayniyat içinde olan bir çoğunluktur. Yani, Hükümetin karan ile hareket eden bir gruptur. Binaenaleyh, Hükümeti denetliyecek bir gensoruyu "verilmiş sayma" konusunda oldukça hasis davranacaktır.

b) Verilmiş sayılan bir önergenin üzerinden belli bir süre geçmedikçe bir yeni gensorunun verilememesi, Hükümetin denetiminin kanun yolu ile ertelenmesi, hafifletilmesi demek olacaktır. 89. Madde ise bir gensorunun görüşülmesini herhangi bir müddete ertelemiyor. Tam tersine, görüşmeyi hemen ilk birleşime bağlıyor. Sayın Bozbeyli'nin teklifi böylece, 89. Maddeye açıkça aykırı düşmüş oluyor.

89. Madde, Hükümetin bilhassa muhalefetlerce denetlenmesi müessesesini gülünç ve âdi derecede dejenere etmeye bir tepki olarak çıkmıştı. Onun amacı, muhakkak "işler" bir Meclis denetimi kurmaktır. Artık bu, hiçbir yolla sınırlanamaz.

Taraflar gergindir ve birbirlerini sert şekilde itham etmektedirler İhraç edilmek istenenler, "Partide otokritik bile yapılamıyacak mı? Bize yöneltilen suçlamalar gerçek dışı bahanelerdir" demekte ve yöneticileri kişisel ihtirasla suçlamaktadırlar.

Bu çatışma sırasında ilginç durum, partiyi yönetenlerin, atmak istedikleri kimselere yönelttikleri suçlamadır. Aybar ve arkadaşları, ilk 13 kişi için kararın verildiği Genel Yönetim kurulu toplantısında ve daha sonra kuliste, atmak istedikleri grup için şu ithamı ileri sürmüşlerdir:

"— Yönetim kadrosunu devirmek için bir klik kurmuşlardı ve eskilerle işbirliği yapıyorlardı.."

"Eskiler"den kasıt, 1960'dan önceki günlerde, sosyalizmin "Kahramanlık Devri"nde, işin fedailiğini yapmış, cefasını çekmiş, kovuşturmaya uğramış komünistlerdir. TİP'e karşı kullanılan "komünist" silâhını, görülmektedir ki, TİP yöneticileri de icabında kullanmaktan çekinmemektedirler...

PARLAMENTO

Meclis tüzük peşinde

Geçen hafta salı öğleden sonra, Parlâmento tatildi. Koridorlarda, salonlarda in-cin top oynuyordu. Millet Meclisi eski Başkan vekillerinden AP'li Mekki Keskin, beraberinde iki alımlı ve güzel genç hanım olduğu halde, Millet Meclisi toplantı salonunda, biri yerleri temizleyen, ikisi de sıraların tozunu alan hademelerin şaşkın bakışları altında. Başkanlık kürsüsüna kurulmuş, boş sıralan kâh gülücükler yolluyor, kâh bakışlarıyla yıldırımlar yağdırıyordu.

Sanki eski günler geri gelmişti, Mekki Keskin bir oturum yöneti - yordu. Alışkın hareketlerle, kürsünün altındaki elektronik komuta düğmeleriyle oynuyor, Başkanlık tokmağını şedit hareketlerle sallıyordu.

Bu garip pantomim bir süre devam etti. Keskin, sonra derin bir iç geçirdi, Başkanlık koltuğunu şefkatle, hasretle okşıyarak kürsüden ayrıldı, milletvekillerine mahsus boş sıralar arasından dolanarak, üzerinde "Mekki Keskin" yazdı yerde karar kıldı.

Bu traji - komik cevelân, aslında, Mekki Keskin'in son haftalar politika grafiğindeki şans çizgisini yansıtmaktadır. Keskin, bir ara. Başkan vekilliğinin yanma kadar gelmiş, fakat bir içtüzük cilvesi sonucu, Başkanlık kürsüsü ile vuslatı, gelecek sonbahara bırakmak zorunda kalmıştır.

AP Grup Başkan vekili Sabit Osman Ava, bu konuda,

"— Eğer partimize. Başkanlık Divanına iki başkan vekiliyle katılma imkânı tanınmış olsaydı, adayımız, Mekki bey olacaktı. Ama tüzük o kadar müphem ki, 'Gruplar, kuvvetleri oranında Başkanlık Divanına katılırlar' derken, hangi görevlerin nasıl dağılacağını düzenlememiş. Bu yüzden ısrar etmedik ve bugün Grupta aldığımız kararla ikinci Başkan vekilliğinden vazgeçtik" dedi.

İşte Keskin, bu belirsizlik sebebiyle İçtüzüğün azizliğine uğramış ve AP'nin Gruptararası uzlaşma toplantılarında iki gün "İlle de iki Başkan vekilliği isteriz!" diye dayatmasına rağmen, sonunda, müstakbel koltuğunu GP'li Atıf Şohoğlu'na kaptırmıştır.

Şohoğlu, Keskin'in durumuyla ilgili olarak şöyle dedi:

FERRUH BOZBEYLİ
Kolları sıvayan adam

"— Mekki Keskin, 'ya Nurettin Ok'un yerine Grupta aday seçilirim, ya da, ikinci kontenjan bizde kalırsa, mutlaka Başkan vekili adayı olurum' diye düşünmüştür.."

Millet Meclisi Başkanı Ferruh Bozbeyli, konuyu somut bir olay olarak. yorumlamak istememekte ve bir genelleme üzerinde durmaktadır. Bozbeyli:

"— Her yıl, her yasama yılının başında bu tip şeylerle uğraşmak. Başkanlık Divanının kuruluşu konusunda Gruplararası anlaşma kurmak zorunda kalınır. Aslında bu, İçtüzüğün yetersizliğindendir. Yeni Anayasa hükümlerini eski devirlerden kalma bir İçtüzükle bağdaştırmanın çetin zorlukları içindeyiz" dedi ve hemen ekledi:

"- Yeni bir içtüzük gereklidir. Bunun için aktif olacak, hattâ zaman zaman müfalealarımı söyliyeceğim.."

Ters hesaplar

CHP Grup Başkan vekili Nihat Erim,

"- 1961 Anayasasına uygun yeni bir içtüzüğün zaruretine inanıyoruz ve CHP olarak,'bu konuda gerekli çalışmalara katılırız" dedi.

GP'li Coşkun Kırca, Atıf Şohoğlu, TİP'ten Adil Kurtel de, kelime farklarıyla, hemen hemen aynı şeyleri söylediler. AP Grup Başkan vekili Sabit Osman Avcı ise:

"— Altı yıllık uygulama, İçtüzügün, yeni Anayasa karşısında birçok müphem noktalar ihtiva ettiğini. Meclis çalışmalarını aksattığını ortaya koymuştur" diyerek, partisinin görüşünü belirtti.

Gerçekten, Anayasanın Millet Meclisi çalışmalarını düzenleyen birçok maddesi bugün açıklığa kavuşmuş değildir. Örneğin, Meclis kararları için hayati önem taşıyan oylama meselelerinde hâlâ kesin bir tanıma varılmamıştır. Parti Gruplarının, Başkanlık Divanında kuvvetleri oranında temsil edileceği yolundaki Anayasa hükmü, önce her partinin • Divana katılmasının sağlanması, kuvvet oranlarının ise ikinci derecede mütalea edilmesi şeklindeki yorumlara elverişlidir ve aynı gerekçeyle TİP, Anayasa Mahkemesine başvurmuş bulunmaktadır. Bunlar ve daha birçok husus, henüz karanlıktadır. Ferruh Bozbeyli tarafından Üniversite öğretim üyelerinden alınan görüşler de, aralarındaki çelişmeler sebebiyle, meselelere bir açıklık getirmemiştir.

İşte, başta Erim olmak üzere, Muhalefet Grup yöneticileri, bu gibi açmazlara ışık tutacak bir yeni içtüzük çalışmasında İktidarla aynı fikirde olduklarını söylemişlerdir. Oysa, iktidar partisinde hesaplar çok daha farklı bir hedefe yönelmiş bulunmaktadır. Sabit Osman

Avcı, bu hususu, aksayan noktalara verdiği örnekle ortaya koydu:

"— Meselâ, 89. Maddenin uygulamasında karşılaşılan zorluklar açıktır. Bu madde ile, bir tek bağımsız milletvekili bile, bir gensoru önergesi vererek, Meclis çalışmalarını durdurabilir.."

Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli ise:

MEKKİ KESKİN
Geçmiş zaman olur ki..

SABİT O. AVCI
, nerde eski Meclisler!

"— Hele, ardanla verilen bu gensorular 150-200 sayfayı bulur ve sadece bunlardan birinin okunması bile birkaç birleşim yasama faaliyetini durdurursa.." dedi.

Bozbeyli'nin, Meclis Başkanı olarak, yasama çalışmalarının yürümesi açısından eleştirdiği gensoru müessesesi ve bu müessesenin ıslahı yolundaki fikirlerine AP, bir başka sebeple ve hararetle sahip çıkmaktadır. Bozbeyli, gensorular sebebiyle yasama faaliyetlerinin durmasından yakınmaktadır. AP ise, Anayasanın 89. Maddesinin Muhalefete verilmiş bir engelleme silâhı olmasından dertlidir. Bu silâh yüzünden İktidar, istediği kanunları çıkaramamaktadır. Bunun örneği, daha önce, Seçim Kanununda rülmüştür.

Nihat Erdim

"-- Bir TRT veya Siyasî Partiler Kanunundaki değişiklik teklifleri getirildiği takdirde, bu yasama döneminde de aynı silâhın sonuna kadar kullanılacağından kimsenin şüphesi olmamalıdır" dedi.

Havanda su dövenler

Anayasanın, gensoru önergelerinin, verilişlerini müteakip ilk birleşimde görüşüleceği yolundaki 89. Maddesi kesin ve acıktır. Uygulamada. Muhalefet, İktidarın getirdiği keyfî tasarıların görüşülmesinin engellemek için, ardarda, telefon katalogu kalınlığında önergeler vermektedir. Anayasa hükmü gereğince bunların okunmasına geçildiğinde, tasarılar birtürlü görüşülememekte, "Sandıktan çıkma"ların Meclis çoğunluğu etkisiz kalmaktadır. Bu yüzdendir ki, AP kampında zihinler, şimdi, uygulamada görülen birçok İçtüzük aksaklığı bir Vana, sadece meselenin bu yönüne bir **çıkar yol bulma çabası içindedirler,** Bu yolda bulunan ilk formülün kâşifi, AP Erzurum milletvekili İsmail Hakkı Yıldırım'dır. Anayasa Komisyonunda bulunan bu formülde, özel gündem ve özel birleşimler üzerinde durulmakta, mûtad çalışma günlerinde gensoru önergelerinin görüşülmesi, diğer günlerdi yapılacak özel gündemli birleşimlerde isa normal yasama faaliyetlerine devam olunması istenmektedir.

Yıldırım'ın teklifini, Anayasa Profesörü Bülent Nuri Esen hayretle karşıladı:

"-- Bu adamcağız, her kim ise, Anayasayı hiç anlamamış. Olmaz öyle şey!."

Ferruh Bozbeyli de, Yıldırım'ın teklifinin Anayasaya aykırılığı yolundaki görüşlerle mutabık olduğunu ifade etmektedir. AP Grup Başkan vekili Sabit Osman Avcı ise, özel gündem ve özel birleşim formülünün üzerinde durulması gerektiğini, yasama faaliyetlerinin kesintisiz devamı ile, gensoru müessesesinin ancak böylece bağdaşabileceğini savunmaktadır.

Meclis Başkam Bozbeyli, bir başka formülü benimsemiştir. Bu, kendi ifadesiyle şudur:

"—Anayasanın 89. Maddesi, gensoru önergelerinin müteakip birleşimde görüşülebileceği hükmünü koymuş ama, veriliş şeklini düzenlememiştir. O halde, yeni içtüzüğe

konulacak bir hükümle, bir gensoru önergesinin üzerinden bir belirli süre geçmedikçe ikincisinin verilemiyeceği şeklînde bîr yasaklama getirebiliriz. Hem, böylece, gensorunun ciddiyetini de korumuş oluruz..

Profesör. Esen, bu ikinci görüş için,

"— Gensorular sululuk haline de getirilse. Muhalefete 1961 Anayasasıyla verilmiş bulunan bu en güçlü denetleme yolunu bu tip formüllerle zapturapt altına almak, Anayasanın dolaylı yoldan ihlâli anlamına gelir" dedi.

AP Grup Başkan vekili Sabit Osman: Avcı,

"— Ayni konuda üstüste iki veya daha fazla gensoru verilmemesi yolunda bir formül düşünülüyorsa, Ferruh beyin teklifi kabul edilebilir. Ama ayrı ayrı konulardaki gensoru önergelerinin arasına mecburî fasılalar koymak, kanaatimce, Anayasanın ihlâli anlamına gelir. Bence, Yıldırım'ın teklifi daha mâkuldür" dedi.

Zira AP'nin istediği, Muhalefetle sert çatışmalar değil, bol keseden vaadedilmiş olan, "seçmene selâm" niteliğindeki kanunların Meclislerden geçirilebilmesidir. Özel birleşimlerde bu amaç sağlandıktan sonra, mûtad toplantılarda istendiği kadar gensoru önergesi verilsin, İktidarın umurunda değildir. Hattâ AP Grupu, bu yolda önemli tâvizler dahi verme eğilimindedir.

Nihat Erim:

"— Mademki İktidar küçük partilerin gensoru önergelerinden çekiniyor, o halde İçtüzüğü, gensoruların münhasıran ana muhalefet partisi tarafından verilmesini sağlıyacak şekilde değiştirsinler, biz de müspet oy verelim" diye alay etti.

Sabit Osman Avcı da Erim'in bu latifesine dört elle sarıldı:

"— Olabilir! Üzerinde durulacak bir görüş.."

Ancak gensoru, Anayasanın, bütün milletvekillerine tanıdığı bir haktır. Bu hakkın şu veya bu parti, yahut milletvekilinden alınarak bir başka grupa tanınması imkânı yoktur. Bu bakımdan. 89. Madde, daha uzun süre, İktidarların hasında asılı kalacağa benzemektedir.

GÜNERİ CİVAOĞLU

POLİTİKACILAR

Cenaze ama, kendisinin değil!

Biten hafta içinde, Ankara'da kendisine en fazla telefon edilen kimselerden biri, Prof. Dr. Zafer Paykoç idi. Paykoç "Paşanın doktoru" diye bilinir.

"Paşa" İsmet İnönü'dür.

Prof. Paykoç, telefonda kendisine sorulanlardan biç bir şey anlamadı. İsmet İnönü hasta mıydı? İsmet İnönü'nün hastalığı soğukalgınlığı mıydı? İsmet İnönü'nün geçirdiği yeni bir kalp krizi "soğukalgınlığı" diye mi kamufle ediliyordu?

Zafer Paykoç "Yahu, Paşa hasta değil ki, hastalığının kalp krizi veya soğukalgınlığı diye bir şey olmasından konuşulsun" diyor, fakat muhataplarım inandıramıyordu. Havadisi, meşhur "büyük sürüm gazetesinde okumuşlardı. Bunu, AP organı gazeteler de tekrarlamışlardı. Bu sonuncuların sevinçli bir de edaları vardı. Hastalık hakkında tafsilât bile veriyorlardı. "Kronev kifayetsizliği" diyorlardı, "kalp yetersizliği" diyorlardı..

Telefon edenler arasında gazeteciler de vardı. Dr, Paykoç Paşanın hasta filân olmadığını söyleyince bunlardan bir tanesi:

"— Peki, Paşa'yı gördünüz mü ki?" diye sordu.

Dr. Paykoç düşündü. Hayır görmemişti. Gazeteci bir "Yaa.." çekti. Profesörün aklı o zaman başına geldi:

"— Demek ki, hasta değil. Hastalansaydı, görürdüm. Ben Paşayı hasta olmadığı zaman da görürüm ama, hasta olunca mutlaka görürüm.."

Gerçekten de, haberin gerçek hiç bir tarafı yoktu. Dr. Paykoç'a telefonların edildiği gün İnönü Sovyetler Birliği Büyük Elçiliğinde Bolşevik İhtilâlinin 50. yıldönümü dolayısıyla Büyük Elçinin ikram ettiği şampanyayı içiyordu. Bir gün sonra, çok sevdiği arkadaşlarından, eski bir Sağlık Bakanının, Dr. Mazhar Germen'in cenazesinde, eşiyle birlikte acılı bir ödev yapıyordu. Millî Mücadelenin bu kıymetli savaşçısı, 84 yaşında hayata gözlerin' yummuştu. Askerî törenle kaldırıldı. Haftanın sonunda ise. Dil ve Tarıh - Coğrafya Fakültesinin büyük salonunu iğne atsan yere düşmeyecek şekilde dolduran bir genç kalabalığının önünde Atatürk'ten konuşuyordu.

İNÖNÜ VE ARKADAŞLARI CENAZEDE
Düşman çatlatan

KIZ YANKESİCİ EMNİYETTE
Pek de cilveli!

YANKESİCİ KADINLAR TOPLU HALDE
Bunlar da sömürülen sınıf

Dr. Paykoç'a edilen telefonlar ve gazetelerin haberleri kendisine iletildiğinde İnönü neşeli bir kahkaha attı:

"— Canım, ne uğraşırlar benim sağlığımla, hastalığımla.. Daha şunun şurasında yaşımız kaç, başımız kaç?"

TOPLUM

İstanbul'un cep fareleri

Dolandırıcılık Masası Şefi Zeki Arat, serbest bırakılmaları için kendisine yalvaran 6 ve 10 yaşlarında iki çocuktan büyüğünü göstererek:

"— Şu esmer, uzun boylusunun bugün yankesiciler piyasasında tam 1 milyon liralık değeri var. Hacıhüsrev'in Prensidir o" dedi.

Yankesicilikteki maharetini göstermesi için, Prens'e küçük çapta bîr de uygulama yaptırtan Şef,

"— Gördünüz yal" dedi. "Polisin cebinden parayı, bir yılan kıvraklığıyla, göz açıp kapayıncaya kadar alıverdi. İşte, böyle bir çocuk, emrinde çalıştığı aileye hergün binlerce lira taşıyabilmekte ve değeri de bu maharetinden gelmektedir."

Kendisinden "Prens" diye söz edilen ve yaşının üç katı sabıkası bulunan bu 10 yaşındaki çocuğun adı, Şahin idi. 6 yaşındaki, cin gibi, kumral çocuğun adı ise Sabahattin... O ilk olarak polis fişlerine geçiyordu. Diyarbakır'dan, profesyonel yankesiciler tarafından getirilmiş, kimi - kimsesi olmadığı için, bir süre staj yaptırıldıktan sonra piyasaya çıkarılmıştı. Şahin'in yanında, piyasa değeri "sıfır" sayılmaktaydı.

İstanbulluların cebinden geçinen "küçük fareler"in sayısı, sabıka kayıtlarına göre, 78'i bulmuştur. içlerinden, piyasa değeri başka bir deyimle, transfer ücreti- 500 bin lira olan Müzeyyen ve Nurten, parmakla gösterilmektedir.

Kasımpaşa'nın Hacıhüsrev mahallesinde oturanlardan 20 bin kişi, bugün, 3 milyon İstanbullunun cebinden geçinmektedir. Bu 20 bin kişinin arasında 1750 erkek, 338 kadın ve 78 çocuk, İstanbulluların ceplerini karıştırmakla görevlidir. Diğerleri ise ya hazır yemekte, ya da "kapkaç" veya "kaldırımcılık"la geçinip gitmektedirler.

Yankesicilik üniversitesi

Hacıhüsrev mahallisi, dünyada, "doğuştan yankesici" yetiştiren tek yerdir denilirse, mübalâğa sayılmamalıdır. Burada "sabıkasız" insan, parmakla gösterilecek kadar azdır. Çocuklar, daha emekler emeklemez, ellerini babalarının, analarının ceplerine daldırırlar. Böylece, yankesicilik eğitimi başlar.

Bu eğitimin de kendine göre bir müfredat programı vardır. Genellikle, Bursa'nın Kamberler mahallesinde doğum yaptıktan sonra İstanbul'un Hacıhüsrev mahallesine dönen bir yankesici ana, erkek çocuğunu daha çok, "cepçi" ve "kesici" olarak yetiştirir. Kız çocuklar ise "çantacı" olarak eğitilirler. Eğitim önce evde, "ciddi" bir şekilde **baş**lar, sonra öğretim üyeleri, gereken titizliği gösterirler, mesleğin bütün inceliği çocuklara anlatılır. Yapılan kısa bir incelemeye göre, yankesicilik eğitimi 2 yaşından 7 yaşına kadar devam etmektedir. Anasının kucağında "piyasa"ya çıkan ve daha kundakta iken karakollara düşen, nezarethanelere giren çocuk, 7 yaşında hayata profesyonel bir yankesici olarak atılır.

PRENS, MARİFET GÖSTERİYOR
Değeri; l milyon lira!

Yankesiciler, "çocuksuz" iş yapamazlar. Bunun nedeni, suçüstü yakalanan bir çocuğa, eğer 11 yaşım bitirmemişse ceza verilemeyişidir. Ayrıca, bunda, çocuğun kalabalık

arasından daha kolay sıyrılmasının, kaçmasının ve saklanmasının da önemli rolü bulunmaktadır.

Hünerli kadınlar

Çoğunlukla 5-6 aylık hamile gezen yankesici kadınlar, İstanbul'daki "yeraltı dünyası'nın en renkli sabıkalılarıdır. Bu kadınlar içinde de en hızlı iş yapanları, kalçaları en büyük, bakışları an süzgün olanlandır. Anadolu'dan İstanbul'a gelmiş olan ve kendilerine, "hacıağa" gözüyle bakılan paralı saf vatandaşlar, özellikle otobüslerde ve kalabalık yerlerde böyle bir kadının -kibunlar genellikle başörtülü, Anadolu tiplidirler- tesadüfen arkasına düştü mü, çok geçmeden cebindeki paraların uçtuğunu farketmekte ve soluğu, Dolandırıcılık Masası Şefi Zeki Arat'ın yanında almaktadırlar.

Kadın yankesiciler, saf vatandaşları tuzağa düşünsek için çeşitli "numaralar" yaparlar Yaygın bir "numara", göze kestirilen şahsın hemen ilerisinde, ansızın kendini yere atmak ve bayılmış gibi yatmaktır. Kadını yerden kaldırmaya çalışan kimsenin başına hemen diğer kadınlar üşüşürler. Güya adama yardım edeceklerdir. Bu sırada, küçük bir kız çocuğu, adamın cebinin astarını toplamakta gecikmez.

Hacıhüsrev'de 11 ayda bir çocuk doğuran bu . kadınların yanısıra, bir de, yaşları 17-20 arasındaki gençkızlar vardır. Bunlar da "hızlı yaşayanlar"dan sayılmaktadırlar. Bu gençkızlar, bütün işve ve cilvelerini kullanarak, sözde flört için yanma yaklaştıkları saf vatandaşın paracıklarını, elçabukluğuylâ, külotlarının içine indirivermektedirler. Bu nedenledir ki, bu gençkızlar daima uzun don giymekte ve dit ka paklarından bir parmak altını renkli bezlerle bağlamaktadırlar. Bunlara, "paçası bağlılar" denilmesindeki sebep de budur.

Milyoner yankesiciler

İstanbulluların cebinden geçinenler içinde milyonerler de bulunmaktadır. Bunlar arasında apartman ve araba sahibi Olanlar, mahallenin itibarlı kişileri sayılmak tadır. Bunlar "yankesicilik dünyası"nın soylu aileleridir.

Hacıhüsrev'i Londra'nın "Soho"suna çeviren yankesiciler, daha İstanbul poisi Vasıta derdini halledememişken, "motorize" olmuşlardır. Yakalanmamak, tehlike ânında kaçmak içini sadece yankesici kadınların enirinde -polisin tesbit ettiğine göre- hâlen 121 adet takti çalışmaktadır. Oysa, Dolandırıcılık Masasının topu topu bir tek jipi bulunmaktadır. Üstelik, 21 faal polis ve komiserin bir tak jiple savaştığı yankesicilerin sayısı sadece 2166'dan ibaret de değildir. 62C0 kadar da profesyonel sabıkalı mevcuttur. Yaşantıları en az cep fareleri kadar ilginç olan bu sabıkalılara, işledikleri suç/çeşitlerine göre, "kaldırımcı", "papelci", "tırnakçı", "söğüşçü", "kapkaççı", "defineci"... denilmektedir.

Parası çalınan, dolandırılan veya aldatılan vatandaşlardan hergün yüzlercesinin derdini dinleye dinleye âdeta bir "ağlama duvarı" haline gelen Dolandırıcılık Masası Şef! Zeki Arat'ın, "Sizce, mücadele için en kestirme yol nedir?" sorusuna verdiği cevap oldukça ilginçtir:

"— Bunlarla mücadelenin tek yolu, Hacihüsrev'e kümelenmiş ve sayısı 30'u geçmiyen profesyonel yankesici ailesini sürgün etmektir. 27 Mayıstan sonra bu yapılmıştı ve polis de, İstanbullular da rahat bir nefes alabilmişlerdi.."

M.A.B.

SANAYİ

ren traktörlerin, indirimli fiyatlarıyla sekiz - dokuz ay önceki fiyatları arasında karşılaştırma yapanlar önce çok şaşırmakta, sonra. "Hımm.." diye, tatil tatlı gülmektedirler.

Hayret verici nokta, indirimden sonraki "ucuz" fiyatların sekiz - dokuz ay önceki fiyatlardan yüksek olmasıdır! Yani, bir anlamda, "ucuz" fiyatlar, "pahalı" fiyatlardan daha "pahah"dır. Gerçi indirimli fiyatlar, Bakanın müdahale ettiği sıradaki satış fiyatlarından düşüktür, hem de epey düşük, ama, sekiz - dokuz ay içinde fiyatlarda öyle bir tırmanma Olmuştur ki, yapılan indirim, aradaki farkı karşılamağa kâfi gelmemiştir. Meselenin rakamlarla izahı, daha iyi fikir vermektedir:

Örneğin, 42 beygirlik "Fiat 415" tipi traktör 42 bin 950 liraya satılırken, indirimden sonra 40 bin 500 liraya satılacaktır. Bu, bir indirim gibi görünmektedir. Oysa ki aynı traktör, 9 ay önce 38 bin 950 liraya satılmaktaydı. Yani son indirimli fiyattan 2 bin lira daha ucuza...

"Ford 2000" model traktörün fiyatı, Mehmet Turgut'un müdahalesiyle, 36 bin 244 liradan 34 bin liraya indirilmiştir. Oysa ki ayni model traktör, 1966 sonunda, 33 bin 400 liraya satılmaktaydı. Yani indirimli fiyat, 1966 sonundaki satış fiyatından 600 lira daha pahalıdır.

Massey Ferguson traktörlerinin büyük tipleri 95 bin liraya satılırken, fiyat 5 bin 500 lira indirilmiştir. Şimdi bu tipler, 49 bin 500 liraya satılacaktır. Aynı traktör, 1966

PAHALIYA SATILAN UCUZ TRAKTÖR
Ne sihirdir, ne keramet..

sonunda 49 **bin** liraya satılmaktaydı.

Diğer markaların fiyat **hareketleri** incelendiğinde de **buna yakın** sonuçlarla karşılaşılmaktadır.

Vur üreticiye!

Bu bilmecenin cevabı, Türk sanayiinde bir kanser haline gelen montajcılığın akıl ermez çalışma biçiminde gizlidir. Traktör **firmalarının** ilgilileri, meseleyi izah için, 1967 başında yapılan, rıhtım resmi, gümrük tarifeleri ve istihsal vergisindeki değişiklikleri öne sürmektedirler. **Ama** ortada bir gerçek vardır: Vergilerde bir indirim olmadığı halde, bur Bakan işe - nihayet- el atınca, bütün markaların fiyatları üçer - beşer bin lira alıvermiştir. Yani firmalar, bu fiyatlarla da satış yapmak imkânına sahiptirler. Bunun bir anlamı, indirimli fiyatlarla da kâr edebilecekleridir. O halde, bu kadar **zaman** devam edegelen bu satışlar "fahiş kâr"la olmuş ve traktör alıcısı, Türk tarım üreticisinin sırtına binmiştir.

Eğer firmalar. Bakanlıkça açıklanan fiyatlarla satış yaptıklarında kâr edemiyeceklerse, indirimi **nasıl** kabul etmişlerdir? Yoksa onlara, indirimden uğrayacakları zararın bir başka yoldan ve Devlet tarafından **ceplerine** konulacağı hususunda söz mü verilmiştir? Hayır.

Aslında, bu konudaki pazarlık tamamen bitmiş değildir. **Traktör** firmalarının temsilcileri, Sanayi Bakanlığı ve Ziraat Bankası ile görüşmelere devam etmektedirler. Bazı traktör satış mağazalarına **yeni** fiyatlar resmen bildirilmemiştir.

Bir. traktör firmasının ilgilisi şöyle demiştir:

"— Valla, eğer banka muameleleri bu fiyata dahil edilecekse, biriki aya kalmaz, fiyatlar 2 bin lira fırlar..."

TEOMAN EREL

İSTANBUL

Çiftlikler hakkında

İstanbul Valisi .Vefa Poyraz kesin bir şekilde:

"— Fiyat konusunda henüz bir anlaşma olmamıştır ve bu hususun üzerinde , önemle durulmaktadır" dedi.

Fiyatı bahsedilen yer, İstanbul Özel İdaresi tarafından satın alınması istenilen Bilezikçi Çiftliği idi. Vefa Poyraz konuşurken biraz üzgündü de.. Çiftliğin alınmasına kar-ı çıkanlar bunda Valinin tesirini imâ etmişler, bu imâlar itham şeklinde Basma da geçmişti.

İstanbul Valisi şöyle dedi:

"— Şahıslarımız fânidir. Ama yapılacak eserler, devamlı kalır. Tek ve büyük arzum, Bilezikçi Çiftliği ile ilgili teşebbüslerimizi olumlu bir sonuca vardırarak İstanbul halkına, nesiller boyu yararlanacakları müstesna bir millî park kazandırmaktır."

Sonra, devam etti:

"— yanlış anlaşılmamdan dolayı çok üzüntülüyüm. Bu üzüntümün en önemli yanı ise, devletin ağır sorumluluklar yüklenmiş bir valisinin, bir parti ocak başkanına benzetilmiş olmasıdır. Basının tenkitlerini daima bir uyarma olarak kabul ederim. Ama, Basının da gerçeği yazması gerekmez mi?"

Vefa Poyraz'ın belirttiği, bir kasaba büyüklüğündeki bu ormanlık sahanın her geçen gün yokolma yolunu tuttuğudur. Orman Fakültesi Profesörler Kurulu buranın satınalınması için bir rapor vermişti ve teşebbüsler ondan sonra başlamıştı.

Ancak, olayın, üzerinde durulan bir başka tarafı, Bilezikçi Çiftliğinin bundan sâdece 17 yıl evvel, Enver Paşa'nın mirasçılarından topu topuna 170 bin lira ödenerek **satın** alınmış bulunmasıdır. Şimdi Çiftliğin sahiplerinin Devletten talep ettikleri para 15 milyon Uradır. Bunu isterken, bir de lütuf yaptıklarını belirtmektedirler: Arazide 30 milyon, liralık odun vardır! Halbuki o ağaçların odun diye satılması ne kabildir, ne de bahis konusudur Buna rağmen satıcılar, böyle bir mucip sebeple ve bu miktardaki taleple Valinin ve 11 kişilik İl Genel Meclisi komisyonunun önüne çıkmışlardır. Satış muamelesine dikkat nazarlarının çevrilmesi bu özellikten gelmektedir. Eğer istenilen para Ödenirse Bilezikçi Çiftliği 17 yılda yüz misline yakın değer artışı kazanmış sayılacaktır ki belki bu, Amerika'da kızılderililerden satın alınan' meşhur Manhattan adasının değerindeki artışı bile geride bırakacak bir dünya rekoru olacaktır.

Valinin, fiyat konusu üzerinde önemle durulduğunu açıklaması, gösterilen dikkatin boşa gitmediğini ispatlamıştır.

Fırtına koparacak önerge

Bu sıralarda kendisine, Meclise verdiği bir önergeyi geri alması için en fazla ısrar edilen milletvekili, AP'nin İzmir milletvekili Settar İlksel'dir. İlksel İktidardan, Eyüpsultandaki otoparkım "büyük ölüler"e mezarlık diye niçin, kimin tesiriyle vermediğini sormaktadır. Bu konuda Mecliste açılacak bir tartışmanın, mevcut DP - AP, yahut Bayar - Demirel çekişmesini kızıştıracağını bilenler aracılık yapmaktadırlar. İlksel ısrar ederse İktidar belki de "Kendileri otomobil değildir de, ottun için otoparkı vermedik" demekle yetinecektir.

Buna mukabil bu çatışmayı isteyenler, yahut cenazeler dolayı **ayla** çıkacak Ur olaya çanak tutanlar ise "aileler" üzerinde tesirlerini **davam** ettirmeye çalışmaktadırlar. Bunların telkinleri **"İkti** dar nasıl olsa boyun eğmeye mecbur olacaktır. 24 kasımı bekle yiniz"dir. Kısaca Anıtlar Kurulu **diye** bilinen kurul, ilk toplantısını o tarihte yapacaktır. Ancak günde mine "otoparktan bozma mezar" konusunu alıp almayacağı meç huldür. Herhalde İktidarın, sanıl dığı gibi, eski DP'ye boyun eğme ye fazla niyeti yoktur. Belki de İlksel bundan dolayı "Öyleyse ki me boyun eğiyor?" mânasına ge len sorusunu sormuştur.

SETTAR İLKSEL

MİKHAİL ANDREYEVİÇ SUSLOF
Derde deva: Çamur banyosu

KOMÜNİST PARTİSİNİN BÜYÜK KONGRESİ
Roket de atarız, çamur da!

RUSYA'DAN ÇAMURLARLA!

Sovyetler Birliği'nin şimdi KGB diye anılan casusluk teşkilâtının D servisinin rolü, bu sıralarda önem kazanmış bulunuyor. Bu servis ideoloji meseleleriyle uğraşmaktadır ve başlıca görevi NATO ülkeleri içinde fikirleri karıştırmaktır. D servisinin öneminin artacağı, ağustos ayı içinde Moskova'da yapılan bir parti toplantısında Mikhail Andreyeviç Suslof tarafından haber verilmişti.

Mikhail Andreyeviç Suslof, Kremlin'in en nüfuzlu şahsiyetlerindendir ve Komünist Partinin teoricilerinden biri olarak bilinmektedir. 1931'de parti hayatına başlayan bu gözlüklü, batılı aydın tipindeki komünist lider o zamandan bu yana kudretini daima arttırmıştır. Şimdi Partinin Merkez Komitesi Genel Sekreteri ve Prezidyum üyesidir. Suslof, komünist doktrinde değişiklikler yapılması tezine en ziyade şiddetle karşı çıkanların başındadır.

Moskova'daki toplantıda Suslof, Batıya karşı yürütülen ideolojik kampanyanın kuvvetlendirilmesini ve hızlandırılmasını istemiş, "yumuşak yüz" politikasının terki lehinde vaziyet almıştır. Suslof meseleyi Komünist Partinin önüne şöyle getirmiştir: Batıdaki tesirli antikomünist kuvvetlere karşı nasıl bir metodla mücadele açılmalıdır, bunun en iyi yolu nedir? Toplantıda, yabancı memleketlerdeki antikomünist gazetecilerin üzerine D servisinin dikkatinin teksif edilmesi kararlaştırılmıştır.

D servisinin 1959'd'a kurulduğu sanılmaktadır. Servisin başında, istihbarat Teşkilâtı generallerinden İvan İvanviç Agayan vardır. Agayan, isminden de anlaşılacağı üzere, ermeni, aslındandır. Servisin bellibaşlı hedefi, Batı memleketlerinde politika, ekonomi veya âmme hayatında ismi olan antikomünist şahsiyetleri düzmece haberlerle ve sistematik şekilde gözden, itibardan düşürmektir. Teşkilâtın Moskova'daki merkezinde 40-50 kadar "çamur atma mütehassısı"-nın çalıştırıldığı tahmin olunmaktadır. Bunlar yılda 400 civarında düzmece haber veya hücum makalesi örneği hazırlamakta, hazırlanan materyel çeşitli yollardan KGB ajanları tarafından kullanılmaktadır. D servisinin önemli bir şubesi Doğu Almanya'da bulunmaktadır ve o şube, özellikle Batı Almanya politikacılarına çamur atma işini yürütmektedir.

D servisinin yaptığı, bilhassa NATO üyesi memleketlerdeki tesirli antikomünistler içinden kimlere çamur atılacağının listesini tanzim edip oralardaki ajanlarına göndermektir: Son liste, karar gereğince gazetecilere ait olmalıdır. Servis çamurun ne şekilde atılacağı konusunda bir genel talimatı da buna eklemektedir. Fakat talimatın uygulanması ve şekillendirilmesi oralardaki teşkilâta bırakılmıştır. Bunlar, sızdıkları gazetelerde şu veya bu yoldan elde ettikleri, yahut komünist ideolojiye bağladıkları yazarlar vasıtasıyla arzulanan kampanyayı yürütmektedirler. Kampanya genellikle koro halinde yürütülmekte, kesif bir hücum, ismi D servisi tarafından bildirilmiş olan şahsın üzerine çevrilmektedir.

Suslof'un görüşü kabul edildikten sonra, D servisinin tahsısatında da arttırma yapılmıştır.

Durması gereken delilik

SOVYET Devriminin büyük gösterilerle kutlanan 50. yıldönümünde Moskova'da yapılan uzun geçit töreninde, bütün gözlemcilerin dikkatini çeken yeni bir füze de vardı.

Dünya olaylarım yakından izleyenler, bu füzeyi tanımakta güçlük çekmediler. Çünkü, Amerikan Savunma Bakanı Robert McNamara, bu geçit töreninden üç gün önce yaptığı konuşmada, Sovyetler Birliği'nin dünya çevresinde yörüngeye oturacak ve orada tıpkı bir yapma uydu gibi dönüp duracak yeni tip bir füze geliştirdiğini zaten açıklamıştı. Yerden yönetilecek bir fren düzeniyle, istenilen an, istenilen ülke üzerine indirilebilecek olan bu füzenin en korku verici yanı, çekirdekli başlıklar taşıyacak olmasıydı. Başka bir deyişle, bu füzeye yerleştirilen çekirdekli başlıklar, bütün dünyanın başında Damokles'in kılıcı gibi asılı kalacaklar ve, Sovyetler Birliği istediği zaman, şu veya bu ülkenin üzerine inivereceklerdi.

A. Halûk Ülman

Elinde uzun menzilli bunca füze varken Sovyetler Birliği'nin bir de böylesini geliştirmesinin nedeni acaba ne olmalıdır? MacNamara, yaptığı açıklamasında bu sorunun da karşılığım vermektedir. Birleşik Amerika, Sovyetler Birliğine komşu bazı devletlerin topraklarında -özellikle Türkiye'de- kurduğu izleme ve dinleme tesisleriyle, Sovyet topraklarından atılan bir füzeyi, bunun Amerikan radar perdesini İçine girmesinden 12 dakika önce öğrenebilmektedir. Yerden atılan bu füzeler, Amerikan radar perdesinde görüldükten 3 dakika sonra da hedefleri üzerine inmektedirler. Yani, yerden atılan füzeleri Birleşik Amerika, hedefe ulaşmalarından 15 dakika önce görmekte ve ona göre, alabildiği kadar, bazı tedbir ler almakta, beklenilmedik bir baskına uğramamaktadır. Atom çağında, 15 dakika, 15 saat kadar önemlidir.

Oysa Sovyetlerin geliştirdiği yeni tip uydu-füzeler, dünya çevresinde dönüp durdukları süreci Amerikan radar perdesinin üzerinde kalmaktadırlar. Bu perdede görünüşleri, Amerikan havalarına girmelerinden sonradır. Yani Birleşik Amerika, baskın bu füzelerle olduğu takdirde, baskına uğradığından, darbeden ancak 3 dakika önce haberdar olabilmektedir. Aradaki 12 dakikalık fark, ölümle kalımı ayıran, milyonların yaşantısını ilgilendiren, 12 yüzyıllık bir farktır.

BAZILARIMIZA pek teknik gelebilecek bu bilgi, silâh teknolojisinin nerelerde olduğu gösterilmek için verilmiştir. Amerikan Savunma Bakam MacNamara, bundan birkaç ay önce, füzesavar perdesi konusunda bazı açıklamalar yapınca, pek çoğumuz, bu teknolojinin artık doruğuna eriştiğini sanmıştık. Moskova'da düzenlenen geçit töreninde ağıraksak ilerleyen uydu - füze, bu sanımızın ne kadar yanlış olduğunu açıkça ortaya koymuştur. Ama, merak edilmesin; İnsanoğlu elbette ki uydu - füzenin bir karşı - silâhım bulacak ve onu da, onun karsı • silâhı izleyecektir.

Dünyadaki bu korkunç silâhlanma yarışı sürüp gittikçe, acaba yatağında rahat uyuyan yar mıdır, bilinmez.

Silâh teknolojisindeki bu gelişmenin dünya barışının en sağlam güvencesi olduğunu söyleyenler de çıkacaktır. Denilecektir ki, bu korkunç gelişme sonunda, nasıl olsa patlak verecek bir savaşın yeneni - yenileni olmıyacağına, ve nenler de yenilenler kadar işin içinden zararla çıkacağına, erişilmiş bütün ekonomik düzeyler, yenen ve yenilen kim olursa olsun, altüst geleceğine göre, hiç korkulmasın, kimse bir savaşı başlatmaya cesaret edemiyecektir.

Tarih, bunun her zaman böyle olmadığım gösteriyor. 1914 yılında, Avusturya - Macaristan Veliahdı Arşidük Ferdinand, Bosna - Hersek'te çıktığı gezide Prençip adındaki bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürüldüğü zaman da kimse, bu olaydan büyük bir dünya savaşı doğacağını düşünmüyordu. Bu buhranın da tıpkı ondan öncekiler gibi barışçı bir çözüme bağlanacağı sanılıyordu. "Çünkü" deniliyordu, "bugün büyük devletlerin elindeki silâhlar o kadar korkunç bir yoketme gücüne erişmişlerdir ki ve büyük devletler arasında öylesine korkunç bir silâh dengesi kurulmuştur ki, kimse bunu bugün bozacak cesareti gösteremez. Bu denge içinde çıkacak bir savaşın yeneni ile yenileni olmıyacaktır. Yenen de işin içinden, en az, yenilen kadar zararlı çıkacaktır. Üstelik, Avrupa ekonomileri öylesine gelişmiştir ki, hiçbir devlet adamı, bir savaş çıkararak, bu gelişmeyi yoketmeyi göze alamaz."

Zavallılar!.. Hem de iki kere zavallı— Çünkü, insanoğlunun gözü bir kez döndü mü, silâhların yokedici gücünü kimsenin düşünmiyeceğini göremediler. İkincisi, o günkü silâhları babayiğit birşey sandılar ve ekonomik refahı da pek üstün, erişilmez seviyede gördüler.

Hele bir gelsinler de, bugünküleri görsünler!..

Ve bir de bugünün, tarihten ders almayan insanlarını...

***YEMEN'İN* YENİ HAKİMİ EL-İRYANİ**
Allaha dua, Nâsır'a dua!

YEMEN

"Yel üfürdü, su götürdü" hikâyesi

Komünist ülkelerde geziye çıkmak, bazı devlet başkanlarına **hiç** yaramıyor.

Gana **Devlet** Başkanı Nkrumah, önceki yıl koltuğundan, böyle bir geziye çıktığı sırada olmuştu. O zamandan bu yana da, Gine'de bir sığıntı gibi yaşamaktadır. Geçenlerde de, Yemen Devlet Başkanı Mareşal Sallâl, daha son durağı olan Moskova'ya ulaşamadan, Bağdat'taki bir otel odasında dinlenirken, Sana'da kendisine karşı bir darbe yapıldığını ve Yemen yönetiminin el değiştirdiğini öğrendi. Öyle anlaşılıyor ki, o da bundan sonra Irak'ta bir sığıntı olarak yaşıyacaktır.

Mareşal Sallâl, Yemen'in başına, 1962 yılında İmam Bedr'e karşı yaptığı bir darbeyle gelmişti. O zaman henüz adı duyulmamış bir albay olan Sallâl, bu darbeden sonra Yemen de cumhuriyet düzeni kurmuştur ama, ülkenin başını da büyük bir derde sokmuştur. Çünkü İmam Bedr, bu darbeden sonra Suudî Arabistan'a sığınmış ve Faysal'ın yardımıyla yeniden Sana'ya dönmeye çalışmıştır. Mısır lider Nasır, Yemen İmamcılarıyla cumhuriyetçileri arasındaki çekişmeye daha en başından karışarak bu ülkeye 50 bini aşkın asker göndermiş ve Sallâl'ın yanında yer almıştır ama, cumhuriyetçiler buna rağmen hâlâ kesin zaferi kazanabilmiş değillerdir.

Yemen'deki iç savaşın uzayıp gitmesi Nâsır'ı çok güç durumlara düşürmüştür. Özellikle son Arap-İsrail savaşı sırasında, en seçkin askerlerini Yemen'e bağlamış olmak Mısır'a pahalıya patlamıştır. Kafasını gerçeklerin acı kayasına vurduktan sonra Nasır, Yemen iç savasına barışçı bir orta yol bulmak gereğini kavramış ve bunun için de, Hartum'da yapılan son Arap zirve konferansı sırasında, İmamcılar **adına** konuşan Suudi Arabistan Kralı Faysal ile bu konuda bir anlaşmaya varmıştır. Bu anlaşma gereğince, Yemen'deki Mısır askerleri geri çekilecekler; Suudî Arabistan, İmamcılara yaptığı yardımı kesecek ve Yemen'in geleceği ülke halkı tarafından, bir kamuoyu yoklamasıyla kararlaştırılacaktı.

Darbenin gerçek nedeni

Aslında, Başkan Nasır ile Kral Faysal bu yönde bir anlaşmaya bundan önce de, 1965 ağustosunda, bir kere daha varmışlardı. Fakat bu anlaşmanın uygulanmasının, kendisinin Yemen'deki saltanatının sonu olacağını bilen Sallâl, Nasır üzerine büyük baskılar yapmış ve Nasır, Yemen'deki askerlerini geri çekmemiştir. Mareşal Sallâl, aynı düşünce ile, Hartum anlaşmasının da karşısına dikilmiştir. O zaman Nasır için, Yemen çıkmazından kurtulmak istiyorsa. Önce Sallâl'den kurtulmaktan başka çare kalmamıştır. İşte, geçenlerde Sana'da yapılan darbe, bu amaca yönelmiş bir darbedir.

Nâsır'ın Mareşal Sallâl'den kurtulmak için seçtiği insan, Abdülrahman el-İryani, çok ilgi çekici bir kişidir. Tıpkı yeni Başbakan Musin el-Aynî gibi Başkan el-İryanî de son dört yıl içinde Sallâl ile çeşitli defalar işbirliği yapmış, fakat İmamcılarla bir anlaşmayı savunduğu için son bir yılını Kahire'de göz hapsi altında geçirmiştir. Nasır geçen ay el-İryanî'yi serbest bırakmış ve Yemen'e dönmesini sağlamıştır. Anlaşılan, Sallâl'in uzlaşmaz tutumundan bıkan ve her ne pahasına olursa olsun Yemen çıkmazından kurtulmak isteyen Nasır, el-İryanî'de İmamcılara güven verecek bir taraf görmektedir.

Mareşal Sallâl'in -tıpkı geldiği gibi- Nâsır'ın düzenleriyle işbaşından uzaklaştırılması, acaba Yemen'e, o kadar özlenen barışı getirecek midir? Şimdi bu konuda hamle sırası, Kral Faysal'dadır. Eğer Faysal, İmamcıları, el-İryanî yönetimiyle görüşmelere itebilirse, bu soruya olumlu karşılık verilebilir. Aksi halde, işbaşında kim olursa olsun, Yemen iç savaşı devam edip gidecek demektir.

KİNG GİLLETTE
Kes babam, kes!

TEKNİK

Traş makinelerinin mucidi King Camp Gillette tarafından 1903'de kurulan Amerikan Gillette şirketi, Almanya'nın ünlü elektrikli traş makineleri şirketi Braun AG'yi kontrolü altına almağa karar vermiştir. Gillette şirketinin, 1966'da yaptığı. iş 3,96 milyar türk lirası değerindedir. Öteyandan, Braun AG, Almanya'da traş makineleri piyasasının yüzde 50'sini kontrolü altında bulundurmaktadır.

Görüşmeler bir sonuca vardığı takdirde Gillette, Braun'a 145 ülkede önemli bir dağıtım şebekesi sağlayacaktır.. Ayrıca, üstün kalitede elekrofon, elektronik ve filmcilikle ilgili âletler yapımında kullanılmak üzere, malî bir yardımdı da bulunacaktır. Braun Company'nin daha şimdiden 70 ülkede şubesi bulunduğu, 6 bin işçi çalıştırdığı ve senede 600 milyon liralık iş yaptığı düşünülürse, Gillette şirketi için ne derece önem taşıdığı anlaşılır. Böylece, 1962'lere kadar traş makinelerinin rakipsiz kralı olan, fakat sonradan paslanmaz jiletlerin ortaya çıkmasıyla -özellikle Türkiye'de işportalarda satılan Wilkinson'ların- sıkı bir rekabet karşısında kalan Gillette, durumunu bir kere daha düzeltmiş olacaktır.

TELEVİZYON

Amerika'da televizyonun sinema endüstrisi gelirinin dörtte birini - sağladığı şu günlerde, Başkan Johnson'un eski müşaviri, Amerikan sinema şirketinin yeni başkanı Jack Valentin, bundan böyle Amerikalıların, dublajı yapılmış Fransız filmleri seyretmelerini istemiştir. Teklif kabul edilmiştir. Bunun için de Fransa'dan film satınalınacaktır.

Şirketin belirttiğine göre, 700 filmlik bu satışın tutarı, 100 milyon Ura civarında olacaktır.

Televizyonun yakında Türkiye'de de faaliyete geçeceği düşünülürse, bizim müstakbel televizyon film yapımcıları için yeni bir pazar şimdiden ortaya çıkmış olmaktadır!

OTOMOBİL

Toyota, yavaş yavaş dünya otomobil piyasasını tutmağa başlayan Japon arabalarından biri ve en önemlisi. 1966 yılında Toyota'nın imal ettiği araba sayısı 580 bindir. İşin ilginç yanı, bu kadar arabanın 25 bin görevli tarafından yapılmasıdır.

Amerika'ya ve İskandinav Ülkelerine yerleştikten sonra Toyota, şimdi de Ortak Pazar ülkelerine girme yolunda. Nitekim şirketin merkezi, şu günlerde Brüksel'e yerleşmiş bulunuyor.

Ortak Pazar ülkelerindeki satışın organizasyonunu kontrol etmek üzere Avrupa'ya gelen şirketin 2 numaralı adamı S. Saito, Avrupa ulaşımı hakkında bir fikir edinebilmek için İtalyan ve Fransız karayollarında binlerce kilometre araba kullanmış ve Avrupa trafiğinin Japonya'dakine göre çok daha sert olduğu kararına varmıştır. Toyota, Avrupa'deki modellerini işte bu sonuca göre âyarlıyacak. Saito'nun fikrine göre, yıl sonuna katlar, yalnız Fransızlara 1200 araba satılmış olacaktır ki bu, kendi ifadeleriyle, "henüz bir başlangıç"tır.

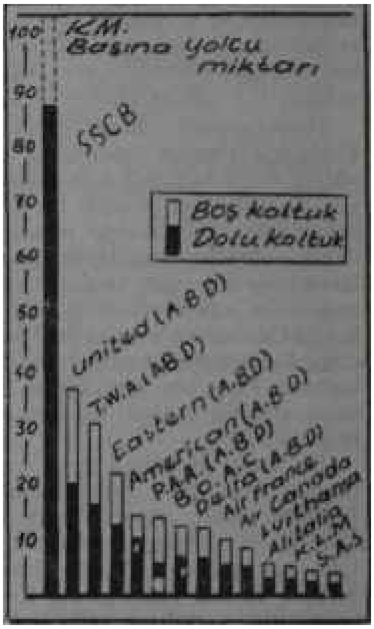
Havacılıkta Devler

Uçak şirketleri, son zamanlarda, hava ulaştırmasında sıkı bir rekabete girmiş bulunuyorlar. Yolcuları kendilerine çekmek için ellerinden geleni yapıyorlar. 100 uçak şirketinin üye olduğu İATA tarafından yapılan bir sıralamaya göre, havacılık alanında 13 büyük hava şirketinden 6'sı Amerika'ya aittir. Üstelik, bunlardan 5'i ilk sıralan almış durumdadır.

Grafikten de anlaşılacağı gibi, koltukların büyük bir kısmı boş kalmaktadır. Ama yine de verimde, geçmiş yıllara göre hayli gelişme vardır. İATA'ya üye 100 uçak şirketi, geçen yıl yüzde 10 oranında bir kazanç sağlamıştır.

Kullanılan uçak sayısı 1959'da 3479 iken, 3451'e düşmüştür. Uçak sayısındaki bu düşme ilk bakışta insana garip gelse de, Jetlerin kapasiteyi 2,5 defa artırdıkları gözönünde bulundurulursa, mesele anlaşılır.

Türk Hava Yollarının 1965'deki durumu ise şöyledir: Hizmete verilen koltuk sayısı 397 bin 256, kullanılan koltuk sayısı 262 bin 160.

OPERATÖRLER İSTİŞAREDE
Süt danası ister misiniz?

AMELİYAT SAFHASI
Tıbbın mucizesi

DANALARDAN İNSANLARA

Bu ayın başlarında birgün Ankara'da, Yüksek ihtisas Hastahanesinde önemli bir ameliyat yapıldı. Bahattin Odabaşı adında, 28 yaşında Zonguldaklı bir gencin üç yıldanberi arıza yapan kalp aort kapağı değiştirildi ve yerine, Et - Balık Kurumundan 260 kuruşa satın alman bir dananın yüreğinin aort kapağı takıldı.

Hastahanenin Kardiyovasküler kliniğinde yapılan ameliyat 6 saat sürdü. Genç hastanın kan dolaşımı ve solunumu, bu sürenin en kritik devresinde, "kalp-akciğer makinesi" demlen bir cihazla sağlandı. Doktorların ifadesine göre, yapılan bütün açık kalp ameliyatlarında -ki Bahattin Odabaşı'ya yapılan budur- bu cihaz kullanılmakta ve böylece hem hastanın fazla kan kaybetmesi, hem de ameliyatın başarılı geçmesi sağlanmaktadır.

Bir dana yüreğinin tıpta kullanılması, Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere hariç, diğer ülkeler gibi Türkiye için de yenidir. Modern tıptaki gelişmeleri dikkatle İzleyen Yüksek İhtisas Hastahanesi Kardiyovasküler servisinin genç doktorları, bu konuyu daha önce aralarında tartışmış ve bu konuda denemeler yapılmasına karar vermişlerdir. İnsanları "deneme tahtası" olarak kullanmayı düşünmediklerinden, kobay olarak köpekleri seçmişlerdir. Kullanılacak aort kapakları hazırlanmış ve bunlar, köpeklerin yüreklerine takılmıştır. Doktorlar bilgi ve becerilerinin ilk meyvasını o günlerde almışlardır. Gerçi deneme yapılan köpeklerin hepsi yaşamamıştır ama, bilim adamı için Önemli olan, sadece sonuç değildir. Bu sonucun alınmasını sağlayan faktörlerin de çok iyi bilinmesi, yeni denemeler için şarttır.

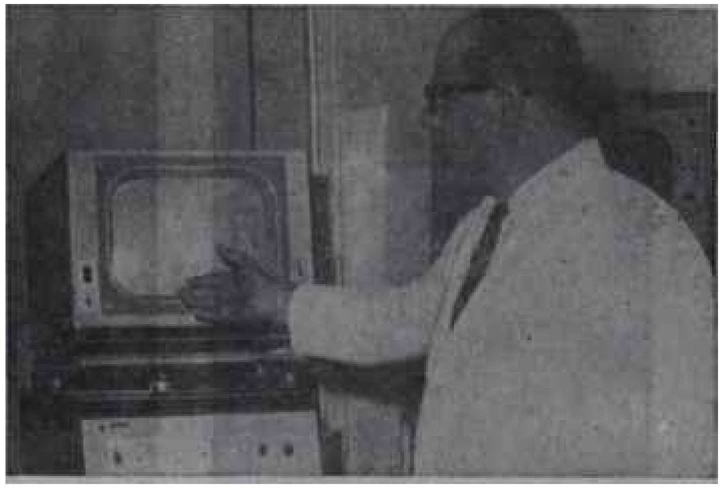
Nitekim, yaşayan köpeklerden birisi tekrar ameliyat odasına alınmış ve yüreği açılarak, aort kapağının yürekle ne şekilde uyuştuğu ve diğer hususlar incelenmiştir. Köpek, bu ameliyattan sağ çıkmamıştır ama, doktorlar muratlarına ermiş, birkaç denemeden sonra, aynı usûlü bir insanoğluna uygulamaya karar vermişlerdir.

Danaya gelinceye kadar..

O güne kadar Klinikte pek çok açık kalp ameliyatı yapılmış ve 33 hastaya, Amerika'dan getirtilen. fiyatı 5000 lira civarındaki mekanik aort kapaklan takılmıştı. Bunlar arasındaki ölüm oram yüzde 20'yi bulmasına rağmen doktorlar buna fazla üzülmemiş ve, görevini yapmış insanların rahatlığı içinde, son çalışmalarını uygulayacakları bir hasta beklemeğe başlamışlardı.

Kliniğin genç doktorları için bu fırsat, nihayet, geçtiğimiz ayın ortalarında ele geçti. Bahattin Odabaşı'nın ameliyatı için gerekli ön hazırlıklar yapıldıktan sonra, ameliyat başarıyla sonuçlandı. Ameliyatta, başka Kliniğin Şefi ve dana kalbi uygulamasının Türkiye'deki mucidi Dr. Kemal Bayazıt olmak üzere, Mansur Şağban, Ahmet Eralp, Aykut Aytan, Hayati Erbar, Sadık Kayacı, Erdem Oral, Sibel Göksel, Gürbün Pürsünlerli, Kemal Özkan ve Hâle Akoğuz adındaki doktorlar hazır bulundular. Ameliyat sırasında beş ayrı ekip halinde çalışıldı. Kalp - ciğer makinesi, bizim bazı polislerin "pompa sistemi"nden ayrı olarak, kalbe pompalama görevini yaptırırken, çok modern cihazlarla ameliyat başarıldı.

Bu ekip çalışmalarını bir oda orkestrasının konserine benzeten Kli-

DR. AYKUT AYTAN BİLGİ VERİYOR
Tıbbın yardımcısı: Televizyon

nik Şefi Operatör Dr, Kemal Bayazıt, bu konuda şöyle dedi:

"— Açık kalp ameliyatları bir ekip meselesidir. Burada orkestra şefi yoktur. Herkes, enstrümanım en iyi şekilde kullanmak zorundadır. Aksi halde, hasta morti!"

Dr. Ahmet Eralp de, Bahattin Odabaşı'nın ameliyatı sırasında endişeli, heyecanlı, fakat umutlu olduklarım söyledi Eralp'in anlattığına göre, ameliyat sırasında iki aort kapağı denenmiş ve bunlardan en uygun olanı monte edilmiştir.

Ameliyatta görev alan Dr. Aykut Aytan'ın verdiği bilgiye göre ise, bu tip ameliyatlarda sadece danaların değil, domuzların da aort kapaklarının kullanılması mümkündür. Ne var ki domuz, müslümanlarca "mekruh" bir hayvandır. Bu yüzden, uygulamada birtakım güçlükler mevcuttur.

Kalbine girilen adam

Modern tıbbın ve bilgili Türk doktorlarının sayesinde yeniden hayata kavuşan evli ve 2 çocuk babası Bahattin Odabaşı, halen Klinikte, titiz bir denetim altında bulunmaktadır. Çankaya sırtlarına bakan 107 numaralı aydınlık ve temiz odasında, yeniden hayata kavuşmanın sevinci içinde,

"— Çok şükür Allahıma! Doktorlarımdan da Allah razı Olsun demektedir.

Bahattin Odabaşı'nın minnetle andığı ne sadece Allah, ne de doktorlardır. Odabaşı, danaları da unutnuş değildir ve bundan böyle, danalara sadece dana gözüyle bakmıyacağını söylemektedir.

Yıllar önce yakalandığı şiddetli bir romatizma sonucu kalbinin orta kapağı daralan ve bu yüzden rahat nefes alamadığı için, mecbur olduğu halde çalışamayan Bahattin Odabaşı, çektiği adlardan bu kadar kolaylıkla kurtulacağım ummuyordu. Çok pahalı olduğunu duyduğundan, ameliyatı da düşünmemişti. Son zamanlarda artık ölümü bekler hale gelmişti. Halbuki şimdi, Yüksek ihtisas Hastahanesinin kontenjanından faydalanmış, 10 bin liranın üstünde bir masrafa yol açacak bir ameliyat kendisine ücretsiz yapılmış ve Bahattin yeniden hayata dönmüştür.

Doktorların ifade ettiklerine göre, Bahattin Odabaşı, bundan böyle, sağlığı yerinde herhangi bir insan gibi yaşayabilecektir. Fakat, bu ameliyattan sonra edebiyatçılar hayli terleyeceğe benzemektedirler. Eğer gelecekte, dana yüreğinden bir parça taşıyan insanlar çoğalırsa, kalp edebiyatına son vermek gerekecektir.

YILMAZ GÜMÜŞBAŞ

BAHATTİN ODABAŞI AMELİYATTAN SONRA
Danalara başka gözle bakacak

KADIN CERRAHLAR İŞBAŞINDA
Kadın eli, ince iş içindir..

DÖNERCİ VE DÖNER ATIŞTIRANLAR
Kaşta göz arasında.

KENDİ KENDİNE SERVİS
Hızlı hayat

NASIL YEMEK YİYORUZ?

Yakası **Hukuk** Fakültesi rozetli genç, aşçı dükkânından içeri girdi ve **mavi** vinileks **kaplı** sandalyelerden birine **otururken, elindeki** kirli bezle formika masayı temizlemeğe çalışan garsona seslendi:

"— Fasulyesi bol pilâv ve çok ekmek!"

O sırada dükkâna giren bir grup öğrenci de ayni istekte bulundu:

"— Bize, fasulyesi bol birer pilâv, çok ekmek ve iki yoğurt. Acele olsun!"

Burası, Başkentin Cebeci semtindeki aşçı dükkânlarından biriydi. Civardaki ikinci ve üçüncü sınıf lokantalarda olduğu gibi burada da öğle yemeği yiyenler çoğunlukla fakülteli öğrencilerdi. Onlar da buralara ancak burslarını veya ailelerinden gelen harçlıkları aldıklarında, sadece birkaç gün gelebiliyorlar, daha "kalantor" öğrencilerin devam ettiği, Kızılay'daki Piknik, Set Kafeterya veya kebapçılara ise bayramdan bayrama uğruyorlardı. Karınlarını çok zaman, **okul** kantininde bir tostla, lahmacunla, yurt odasında peynir - ekmek, üzüm, domates ve buna benzer şeylerle doyuruyorlardı.

Aşçı dükkânının oldukça **kuytu** bir köşesinde bir genç, et yemesi için sevgilisine ısrar ediyordu. Kız ise, kulaklarına kadar kızararak,

"— Hiç iştahım yok bugün" diyor, ama bir yandan da çorbasına bol bol ekmek banıyordu.

Cebeci Pikniği'nde, Siyasal Bilgiler Fakültesinin Hariciye bölümünü yeni bitirmiş iki genç, Kâşif Eryalçın ile Yavuz Aktaş, AKİS'in sorusuna şu cevabı verdiler:

"— Fakülte lokantaları elbet daha ucuz. Yemekler de son yılda oldukça düzeldi. Daha ucuz olduğa için de kuyruğa girmek gerekiyor. Öğrencilerin bir kısmı bekliyor, bir kısmı ise yemeğini kendi odasında pişiriyor. Bazen sandviç yedik, bazen buraya geldik veya daha uzağa gittik. Yıllar böylece geçti. Malûm, öğrenci, miğdesini cebindeki paraya göre ayarlar!"

Bu sırada Piknik'e öğrenciler

KAFETERYA MÜŞTERİLERİ
Kaloriden ne haber?

doluştu. Aralarında pek az kız öğrenci vardı. Uzun kumral saçlı, iri siyah gözlü incecik bir kız, bir gencin kolundaydı. Kitaplarını masanın üzerine bıraktı. Döner ısmarladılar. Yanında da bira.

Tanju Madra, Siyasal'ın Maliye bölümünün son sınıfındaydi; eşi Ömer Madra ise Hariciye'nin son sınıfında. Evleneli daha iki ay olmuş. Tanju Madra, AKİS'in sorusu karşısında güldü:

"— Sakın beni, evde yemek pişirmiyor sanmayın" dedi. "Evleneli, hep evde yiyoruz. Ben, haftada iki veya üç gün yemek hazırlayıp, buzdolabını mümkün mertebe dolu tutuyorum. Bizim için en kolayı, ısıtılacak yemek ve zeytinyağlı şeyler hazırlamak oluyor. Öğleyin acele gidince, kızartma veya alâminüt tarzda yemeklerle uğraşmak zor geliyor. Henüz et almasını da pek bilemiyoruz. Örneğin geçen gün, biftek yapayım dedim. Öyle sertti ki, dişlerimiz kesmedi."

Sıhhiye çevresindeki kebapçılarla lokantaları dolduran gençlerin bir kısmı ise Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin yetersiz buldukları kantininden kaçmışlardı.

İlle de politikacı eşleri!

Bîr memur şehri olan Ankara'da, öğle yemeğini dışarda yiyenler elbette ki sadece öğrenciler değildir. Özellikle Ulus ve Kızılay çevresindeki birinci ve ikinci sınıf lokantalar, kebapçılar, işkembeci dükkânları, sandviççiler, börekçiler, pide salonları dolup dolup boşalmaktadır. İşin güç yanı, yemek beklemektir. Kebapçılardaki **müş**teriler, nefis et kokularını içlerine çeke çeke beklerler.

Başkentin Gökdelenindeki Set Kafeteryada ise bekleme faslı asansör kuyruğundan başlamaktadır. Merdivenlere kadar uzanan kuyrukta sıraya girenler için en can sıkıcı şey, tepsisine alacağı yemekler konusunda kararsız olanlardır.

Başkentte şık birinci sınıf lokantalar, otel restoranlar da var. Buralarda daha çok, tanınmış işadamlarıyla şık ve zarif hanımlar görülür. Tabii en çok dikkati çekenler de, politikacılardır. Bunlar, Meclisteki 50 kuruşluk âlâ çorbayı bırakıp, "halk içine" girmeyi tercih ederler!

Şık restoranlarda sık sık görülen birşey de, uzun masaları işgal eden kadın gruplarıdır. Bunlar, bazen de bir otelin bütün bir yemek salonunu kapatır ve ayrı ayrı masalara dağılırlar. Bu şık salonlarda yemek kokusu pek duyulmaz ama, buralara da parfüm kokusundan girilmez. Uğultu halinde devamlı bir konuşma, müziğin yerini tutar. Bu toplantılar, Başkentin hayırsever hanımlarının dernekler yararına düzenledikleri toplantılardır. Buralarda da politikacıların hanımları başta gelirler. Eşleri seçim kürsülerinde savaşırken, hanımlar da birbirleriyle buralarda çene yarıştırırlar. Tabii, bütün bunlar, memleketin kalkınması içindir!

Şık lokantalarda uzun masaları bazen yalnızca erkeklerin işgal ettiği de görülür. Bunlar, falanca liseyi

KÜÇÜK LOKMA PEŞİNDE
Büyük söze izin var mı?

bitirenler derneği üyelerince veya bir iş kotarmak, kotarılmış bir işi kutlamak için düzenlenmiş ziyafetlerdir ve hep de nutukla biter.

Memurların büyük, bir kısmı, karnını, dairelerin yemekhanelerinde, bürolarda doyurur. Bazı tabldotlar kalori üzerine hesaplanmıştır, iyidir. Bazı dairelerde de sefertaslarında yemek ısıtılır. Rejim yapanlar, çay ve peynirle nefis körletirler.

Çalışan kadınların çokluğu, Başkentte yeni bir endüstrinin doğmasına yol açmıştır. Pişirilmeye hazır köfteler, bütün yan malzemesi hazırlanmış çeşitli etler, bürodan eve koşup çoluk - çocuğu doyuracak modern kadının yardımcısıdır. Hazır çorbalar, 5 dakikada pişen tatlılar, jöleler bol bol kullanılmaktadır.

Kalori hazretleri sahnede

eslenme uzmanları, son yıllarda, yemek yeme eğitimini halka kabul ettirmeğe uğraşırlarken, kalori hazretleri, mutfağın köşesine gelip yerleşmiştir. Besin maddeleri üzerindeki bilgiler birçok klâsik yemek kitabını rafa kaldırmış, sağlık kaygusu tad kaygusunun yerini almıştır.

Son yıllarda lâfı çok edilen bir konu da, "karbonhidrat"tır. Şişmanlamayı engelleyen yemek rejimleri arasında "karbonhidrat rejimi" en çok tutulanıdır. Bugün, insan vücuduna gerekli besinler et, balık ve yumurta, süt ve peynirler, yağlı ve nişastalı maddeler, tahıl ve kuru sebzeler, yaş sebzeler ve mey-

vâlar olmak üzere altı grupa ayrılmaktadır. Kadınlar, evde yemekleri buna göre düzenlemek durumundadırlar. Aynı gruptan besinleri devamlı olarak vücutta depo etmek sağlık için Kararlı görülmektedir.

Faal ve yediğini yakan bir insanın günde 3 bin 200 kaloriye ihtiyacı vardır. Kadınlar için bu, 2 bin 800 olarak tespit edilmiştir. Ama, gelişmiş ve yüksek ekonomik imkânlara sahip ülkelerde halk, genellikle, bu Ölçüyü aşmaktadır. Ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde de refah içindeki kimseler, genellikle gut, arleryoskleroz ve şeker gibi, zengin hastalıklarına yakalanmaktadırlar. Son araştırmalar şu gerçeği ortaya çıkarmıştır: kansere çare bulunduğu takdirde insan ömrü ortalama bir yıl uzayacağı halde, şişmanlık yüzünden meydana gelen hastalıklar önlendiği takdirde ömür, ortalama beş yıl uzayacaktır. İyi yaşama sanatı, iyi yemek yeme, bilerek yemek yeme sanatıdır.

Modern dünyanın başlıca dertlerinden biri, fazla yemektir. Ama dünyanın üçte ikisini kaplıyan geri kalmış ülkelerde durum bunun tam tersidir. Bu ülkelerdeki mutlu azınlıklar için şu söz hâlâ revaçtadır: "Can, boğazdan gelir".

Beslenmek, karın şişirmek değildir

Uzmanlara göre Türk toplumu tümüyle kötü beslenmektedir. Bu kötü beslenme, büyük çoğunluk için maddî imkânsızlıktan doğmakla beraber, imkânı olanların bu konudaki bilgisizliği, derdi daha da vahim hale sokmaktadır. Örneğin, yüksek öğrenim gençliğinin beslenme durumu gerçekten yürekler acısıdır. Gençlerin, hayvansal protein ihtiyaçlarını karşılıyamamaları, onların entellektüel güçlerinin zamanla yetersiz hale gelmesine, hastalıklara karşı dirençlerinin azalmasına yol açmaktadır. Bir üniversite öğrencisinin günde ortalama 3 bin kaloriye ihtiyacı olduğu düşünülürse, yarısı hayvansal olmak şartiyie, 100 gram proteine, 800 miligram kalsiyuma, 5 bin ünite vitamin A'ya, 12 miligram demire, 1.5 miligram vitamin B'e, 75 miligram vitamin C'ye ihtiyacı vardemektir. Bunu 150 gram et, 10 gram kuru baklagiller, 1 yumurta, 250 gram süt veya 150 gram yoğurt, 40 gram peynir, 400 gram ekmek, 40 gram pirinç, 150 gram taze meyve, 300 gram sebze, 375 gram patates, 30 gram şeker, 10 gram kuru yemişle, sağlayabilir. Ama, bu besin maddelerinin çiğ olarak bedeli, insaflı tarafından ve toptan satınarında, yüzde 23.12'sinin özel lokanlındığı takdirde- 557 kuruştur. Yenecek hale gelmesi, pişirme, ısıtma, servis gibi ek masraflarla bu, gene insaflı tarafından, 750 kuruş demektir. Çoğunlukla ayda 250 lira bursla geçinen bir öğrencinin doyacak kadar yemek yemesi için 225 lira harcaması gerekmekledir. Geriye kalan 25 lira ile ne yapsın?

İstanbul Üniversitesinin 8 fakültesinde, 6 bin 34 öğrenci üzerinde yapılan inceleme, bunların yüzde 9.83'ünün yurt lokantalarında, yüzde 26.84'ünün fakülte kantinlerinde, yüzde 18.13'ünün öğrenci lokantalatalarda, yüzde 24.08'inin kendi evlerinde yemek yediklerini göstermiştir. Bunların, yüzde 22.78'inin aylık geliri 50 - 200 lira arasındadır. Yüzde 26.84'ü, ayda 200 - **300** lira harcamaktadır. 300 - 400 lira arasında **geliri olanlar** yüzde 25.18'dir. Ancak yüzde 13.20'sinin 400 liranın üstünde harcama olanağına sahip bulunduğu tespit edilmiştir,. Bu öğrencilerin gene ancak yüzde 4.20'sinin dışarıda işleri vardır, yüzde 95.80'ine aileleri bakmaktadır veya burs almaktadırlar.

Türkiye'nin genel beslenme durumu yürekler acısıdır.

GENÇLER SİPARİŞLERİNİ AŞÇIYA VERİYORLAR

Favori yemek: fasulyeli pilâv

Rejim, esmer ekmek, at ve eşek

Gelişigüzel uygulanan her rejim, sağlık için tehlikelidir. Özellikle son yıllarda pek moda olan karbonhidrat rejiminin sinir sistemi üzerinde kötü etkileri görülmüştür.

Bilgisizce uygulanan rejimlerin ise kansere yol açacağı iddia edilmiştir. Örneğin, 35 yaşından sonra vücudun bol meyvaya ihtiyacı vardır. Oysa ki, karbonhidrat rejimi meyvayı yasaklar. Rejim yapmak isteyen bir kimse, suni şekerden kendini mahrum edebilir. Ancak, vücudun ihtiyacını tabii şekerle karşılaması gerekir. 35 yaşından sonra en sakınılacak yiyecekler pasta, margarin gibi, suni besinlerdir.

Türkiye'deki beslenme yetersizliği ve bozuk beslenme, son zamanlarda bazı yeni fikirlerin ortaya atılmasına ve yeni teşebbüslere yol açmıştır. Bunlardan biri, "tam ekmek" projesidir. Buna göre, ekmek, kepekli undan yapılacaktır. Böylece, buğdayın rüşeym kısmındaki vitaminler de kaybolmamış olacaktır. Oysa ki, bugün gençlerin karınlarını doyurdukları sandviçlerde unun besi değeri çok düşüktür.

Gene yeni bir fikre göre, Türk halkını daha bol miktarda ete kavuşturmak için kontrollü at ve eşek etinin satışına izin verilecektir. Hattâ bununla ilgili olarak bir kanun tasarısı Mecliste sıraya girmiştir. Gerçi at ve diğer ot yiyen tek tırnaklı hayvanların, kontrole tâbi tutulmak şartiyle, yenilmelerinde hiç bir mahzur yoktur. Protein bakımından sığır eti kadar zengin olan at ve eşek eti, Avrupa'da kasaplarda satılmaktadır. Fakat ruam, şarbon gibi hastalıkların bu hayvanlarda bulunduğu gözönünde tutulursa, kontroldeki güçlük anlaşılır. Onun için, at ve eşek eti yemek yerine bol tavuk üretme politikası güdülmeli ve denizlerdeki balıklardan yararlanma yoluna gidilmelidir.

Birbirlerinin dilinden anlamayanlar

Jale Candan

ANKARA Belediye Meclisinin ekim ayı toplantılarının sonuncusunda bir CHP'li üye, bir rapor üzerinde söz aldı ve bundan böyle raporların, iyi anlaşılması için, arı bir dille yazılmasını istedi. İstek, AP'li bazı Belediye Meclisi üyelerini dehşetli öfkelendirdi. Raporlasın anlaşılır kelimelerle yazılmasından hoşlanmıyorlardı. Hattâ bir AP'li, CHP'li üyelere,

"— Yani siz, bugün, TRT'nin dilini beğeniyor, bu dilden birşey anlıyabiliyor musunuz?" diye çattı.

Geçen yıl, Plânın metninden arı Türkçe kelimeleri çıkarttıran Başbakan Demirel de geçenlerde, "Türk dili elbette ki arınacaktır. Ama bu, onu fakirleştirmek demek değildir" diyordu. Görülmektedir ki, Başbakan Demirel, bir yandan öz Türkçe olan "arınma' kelimesini ve Türkçenin arınma ihtiyacını benimsemiştir, bir yandan da bu konudaki tutucu kişilerin her zaman belirttikleri kaygulardan birine değinmeden edememektedir.

Türkiye'deki mücadelelerden biri de Dil devrimi üzerinedir. Bu yüzden, aynı kuşaktan iki kişinin bazen birbirlerini anlıyamıyacak kadar değişik bir dil kullandıkları görülmektedir. İlericiler, genellikle, arı Türkçe konuşmaktadırlar ve yeni kelimeleri de her zaman hoş karşılamakta, benimsemeye uğraşmakta veya bu kelimeler üzerinde iyiniyet ve hoşgörü ile tartışmaktadırlar. Tutucu ve gerici bir çevre ise hâlâ ağdalı bir Osmanlıcada direnmektedir. Bunlar, örneğin "başkan" yerine "reis", "bakan" yerine "vekil", "bakanlık" yerine "vekâlet", "saygı" yerine "hürmet" demeyi tercih etmektedirler. Bunların, arı Türkçe kullanmaya çaba gösterenlerden daha da büyük bir gayret içinde bulunduklarına her zaman tanık olmaktayım. Birkaç yıl İçinde, çevrelerinin etkisiyle, istemiye istemiye benimsedikleri yeni kelimeleri ağızlarından kaçınvermektedirler. Öyle anlaşılıyor ki, önümüzdeki beş - on yıl içinde sözlük, arı Türkçecilere değil, Osmanlıcaya sadık kalmağa çalışanlara daha gerekli olac?ktır.

BENCE, en çabuk ve kolay tutunan devrimlerden biri, Dil devrimi olmuştur. Konuyu incelemeden tutuculuğu marifet bilen, her handeye, her yeniliğe ön-yargılarla karşı koyanların, Dil devriminin nedenlerini ve amacını, başka ülkelerdeki dil çalışmalarını ve mücadelelerini muhakkak izlemeleri, öğrenmeleri, ondan sonra konuşmaları gerekir. Örneğin Almanlar, Almancaya kavuşmak için, tıpkı bizimkine benzer , bir mücadele vermişlerdir.

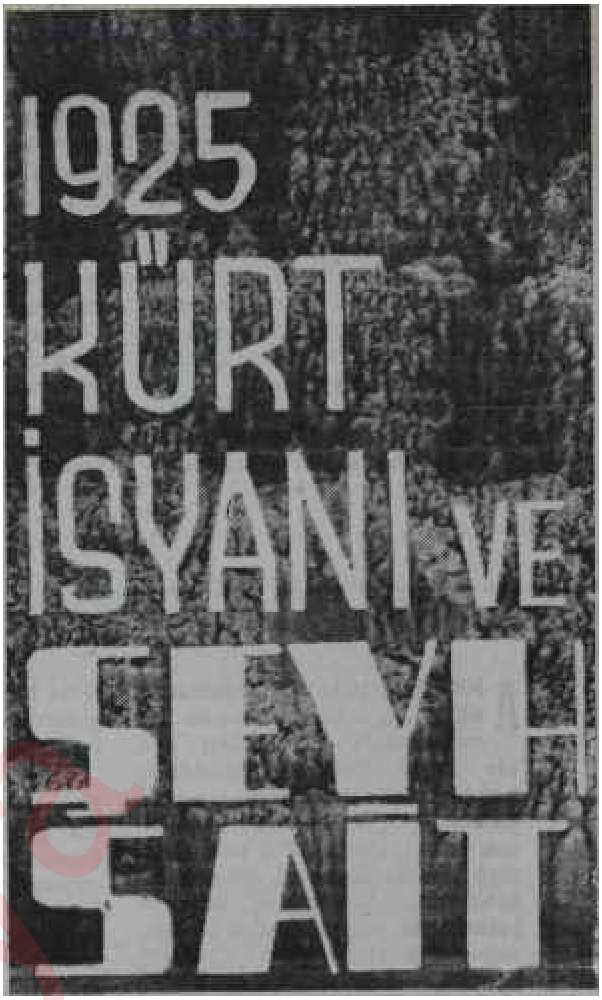
Birgün, dil konusunda hayli çalışması bulunan bir uzmanla oturmuş tartışıyorduk. İçimizden biri, kızının okulda ezberlediği bitki isimlerinin arı Türkçelerinin hepsinin Çince, Japonca kadar güç olduğunu, bunlardan hiçbir şey anlamadığını söyledi. Dil uzmanı, kendisine derhal, bitki biliminde kullanılan Osmanlıca kelime ve deyimleri sıralamağa başladı. Bu kelimeler bize, arı Türkçeden çok daha, yabancı, çok daha çetin geldi.

Bilinmesi gereken bir husus da, Dil devriminin, Arapça ve Acemceden geçmiş yabancı kelimeler kadar, dilimize bugün yeni yeni girmeye çalışan İngilizce, Amerikanca, Fransızca ve benzeri bütün kelimelere de karşı oluşudur.

Diyorlar ki, kuşaklar birbirini anlamıyor, kuşaklar birbirinden kopuyor. Bu, gerçeğe oymayan bir görüştür. Uzmanlık konuları dışında, kuşakları birbirinden koparacak hızda büyük bir değişim sözkonusu değildir. Bugün birçok yaşlı ve orta yaşlı, bazı gençlerden çok daha arı bir dille konuşmaktadır. Nouveau Petit Larousse'un 16. baskısının önsözünde, sözlüğün bir yüzyıllık çalışmanın, araştırma ve ayarlamaların eseri olduğu belirtilmektedir.

ATATÜRK VE İNÖNÜ, 1925'LERDE
Ortak teşhisin sahipleri

II

1925 Şeyh Sait İsyanı, üç cephesi olan bir olaydır, İsyan fiilen Doğuda patlamış ve hareketten önce kâşif bir "din elden gidiyor" propagandası yapılmıştır. İkinci cephe, İstanbul'dur. Orada, kurulacak müstakil Kürdistan Emiri olmak sevdasındaki Seyit Abdülkadir bir yandan İngilizlerle, diğer taraftan, yurt dışında bulunan eski Padişah ve şehzadeleriyle temas halindedir. Abdülhamid'in oğlu Selim Efendi Osmanlı tahtına tekrar oturtulması düşünülen şehzadedir. Üçüncü cephe ise, Ankara'dır. Ankara'da Cumhuriyet Hükümetinin liderleri arasında olayın mahiyeti konusunda görüş ayrılıkları vardır. Gazi **ve** ***İsmet Paşalar bunun bir "karşı ihtilâl"in başlangıcı olduğu teşhisini koyarlarken Fethi Bay ve Muhalefet olayı "mahallî vaka" saymaktadır. Geçen hafta başlayan bu yazı serisi üç cephede derin ve esaslı araştırmalar yapan, bu arada isyan bölgesini gezen, Genel Kurmay Harp Tarihi Dairesinden askeri harekât hakkında kaynak soran ve Ankara'da, İsmet İnönü başta olmak üzere o günleri yaşayanlarla konuşmalar yapan AKİS ekiplerinin ortak çalışmasının ibretle okunacak bir sonucudur.***

Piran, etrafı dağlarla çevrili, vadi içine Kurulmuş bir köydür. Bu vadiyi kuzeyden Dizik, güneyden Tumturuk ve güneybatıdan Şeyh Yusuf tepeleri çevreler. Tabiatın oldukça vahşi bir güzelliği vardır. Şeyh Sait'in, kardeşi Şeyh Abdürrahim'in evine geldiği o günlerde köyün nüfusu 2 bin 500 kadardı. Şeyh Abdürrahim bu köyden kız almıştı.

Piranlılar genellikle nakliyecilik yaparak geçinirlerdi. Katır ve develerle yük taşırlardı. Bir başka kısmı, köyün beş kilometre batısından geçmekte olan Dicle nehri üzerinde, sallarla odun naklederdi ve hatta bunların Diyarbakır'a kadar gittikleri olurdu. Halk fakirdi. Arazinin engebeli, toprağın verimsiz bulunması tarım imkânım kısıtlıyordu. Hayvan olarak keçi besleyenler vardı. Tarlalarda hemen sadece gılgıl darısı yetişmekteydi.

Halk yalnız fakir değil, cahildi de.. Şeyhlik müessesesi bütün kudretiyle hükümferma idi. Cumhuriyette tek mevcudiyetini köy ve civarındaki jandarmalar teşkil ediyordu. Çok kimse, padişahlığın kalktığının dahi farkında olmaktan uzaktı. Halbuki Piren, il merkezine ancak 32 kilometre mesafedeydi. Ama 32 kilometre, yeni bir dünyanın başlangıç hududu olmaya yetiyordu.

AVUKAT SABİR KARAOZAN VE FAHRİ YILMAZ
İsyan günlerini yaşayanlar anlatıyorlar..

Şeyh Sait, yanındaki eşkıyanın teslimi talebini ileten teğmene yumuşak davranırken dununu da elaltından kolaçan ettirdi. Bunların bulunduktan ev Mehmet oğlu Ahmet'in değil, Bahri'nin eviydi. Evin içindekiler de on değil, oniki kişiydiler. Aralarında Vartolu Nebi ve arkadaştan da vardı. Bunlar çok önceden suç işlemişler, hapse girmemek için dağa çıkmışlardı. Yahut, başka yerlere saklanmışlardı. Sonradan bazdan Şeyh Sait'in maiyetine katılmıştı. Teslim olmamak için de, karılarının boş düşeceğini söyleyerek yemin etmişlerdi. Dördü ağır hükümlüydü. Katilden aranıyorlardı. Jandarmanın asıl almak istediği bunlardı.

Jandarmanın komutam Üsteğmen Hasan Hüsnü Efendiydi. Yanında teğmen Mustafa Asım Efendi ve 15 kişilik bir müfreze bulunuyordu. Subaylar, aradıkları eşkıyanın köye gelip de Bahri'nin evine saklandığını öğrendiklerinde binayı sarmışlardı. Bu, Piran'ın çok evi gibi iki katlı bir basit yapıydı. O zamanki adıyla Calan mahallesindeydi. Şimdi mahallenin adı Yeşilyurt olmuştur. Bahri'nin evi hâlâ durur. İki tarafına dükkân ve kahvehanelerin sıralandığı toprak caddeden sola dönüldüğünde dar bir sokağa girilir. Sokak, az ilerdeki tepelere kadar uzanır. Bugün evin o sokağa bakan pencerelerinde patiska perdeler ve çiçek saksı lan vardır.

O unutulmaz 13 Şubat 1925 Cuma günü, ikindi vakti, jandarmalardan bir kısmı evin damına çıkmışlardı. Teğmenler kapının önünde dolaşıyorlardı, Şeyh Sait'ten istedikleri, bu eşkiyanın vuruşmadan teslim olmasını, sağlamasıydı. Arada bir içerdekilere "Teslim olun!" diye sesleniyorlardı. Fakat içerden küfürle mukabele ediliyordu. Halk civara birikmişti ve hadiseyi hem merakla, hem de jandarmaya karşı düşmanca seyrediyordu.

Şeyh Abdürrahim'in evinden Bahri'nin evine, gizlice haber uçurulmuştu. Teslim, bahis konusu değildi. Şeyh Sait, emrindeki bu iyi vurucu kimseler yakalandıktan sonra kendisinin tevkifine kalkışılmasından korkuyordu. Önce, teğmenlere şu ricayı saldı:

"— Biz onlarla beraber geldik, yoldaşız. Kendilerini şu ara bana bağışlayın ve ben buradayken bir şey yapmayın. Hele ben gideyim, sonra ne isterseniz yaparsınız."

Ama jandarma da, kuşlar bir kere kafese girmişken onları salıvermek niyetinde değildi. Şöyle bir anlaşmaya teğmenler rıza gösterdiler: Bahri'nin evindeki 12 kişiden sekizini bırakmaya hazırdılar, Fakat dört azılı katil mutlaka teslim olmalıydı.

Şeyh Sait bunu sağlayacakmış gibi bir tavır takındı.

İsyan fiilen başlıyor

Eşkiyanın plânı şuydu: Sekiz kişi, evden, serbest çıkacaklardı. Bunlar mahalleye bakan tepelere bir

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

anda tırmanacaklardı. Zaten silâhlıydılar. Oradan jandarmaya ateş açacaklardı . Aynı zamanda, evde kalan dört kişi de bu ateşe katılacaktı. Bu suretle jandarma iki ateş arasında bırakılacaktı. Şeyh Abdürrahim ve adamları da yetişecekler, onlar da ateşe katılacaklardı. Zaten Şeyh, mavzeriyle sokaktaydı.

Plân aynen tatbik olundu. Jandarma üç yanından ateş yiyordu. Üsteğmen Hasan Hüsnü Efendi, müfrezesine geri çekilme emri verdi. Bir ölü, iki yaralı bırakmıştı. Jandarmalar eşraftan Zülküf Cafer ağanın evine sığındılar. Ağa yiğit olmasaydı, bunların topunun temizlenmesi işten değildi. Halk, Şeyh Sait'in cuma namazı öncesinde verdiği vaazın tesiri altındaydı. Sait şunları söylemişti:

"— Medreseler kapatıldı. Din ve Vakıflar Bakanlığı kaldırıldı. Gazetelerde bir takım dinsiz yazarlar dine hakaret etmeye, Peygamber Efendimize dil uzatmağa cüret ediyorlar. Ben bugün, elimden gelse, bizzat dövüşmeğe başlar ve dinin kurtarılmasına yardımcı kesilirim."

Bu vaaz, Sait'in kaldığı Şeyh Abdürrahim'in, kanatlı bir kapıdan girilen evinde veriliyordu. Kendisini dinleyen eşraf ve civar köy ağalan tasvip makamında, sürekli başlarını sallıyorlardı. İki katlı, taştan yapılmış binanın dar sokağa bakan pencerelerinden arada bir tekbir sesleri işitiliyor, aşağıda bekleşen halk ve müritler ispazmoza tutulmuş gibi titriyorlardı.

Aslına bakılırsa bu propaganda, bizzat Şeyh Sait de dahil, çok kimse tarafından bölgede bir yıla yakın zamandır yapılmaktaydı. O günleri yaşamış ve olayların içinde bulunmuş kimseler bu hazırlıkları gayet iyi hatırlamakta, anlatmaktadırlar. Bunların biri, bugün hâlâ Palu ilçesinde davavekilliği yapmakta olan Fahri Yılmaz'dır. Fahri Yılmaz Şeyh Sait'in. isyandan bir yıl önce de Palu'ya geldiğini ve amcası oğlu Pahı Müftüsü Mehmet Ferit'in evinde "Eğer Cumhuriyet Hükümeti şeriata dokunursa kıyam edeceğim" dediğini nakletmektedir. Fahri Yılmaz'ın bölgeyi dolaşan Akis ekibinin bir mensubuna bildirdiğine göre Müftü bu söze kızmış ve Şeyhi azarlamıştır.

Bir başka Palulu, gene isyandan önce Şeyh Sait'in oğlu Ali Rıza'nın, babasının emriyle, isyana katılacaklardan imza toplamak için şehir şehir, köy köy dolaştığını, Şeyhin bu imzalan bir heybenin içinde, daima yanında taşıdığım, yakalandığında ilk iş olarak bu heybeyi nehire attığım ifade etmiştir.

Oturduğu Hınıs'tan her yıl bir iki kere Palu'ya gelen ve ticareti icabı sık sık da Halep'e giden Şeyh Sait'in her uğradığı köyde vaazlar verdiğini ve "Türkiye saltanatsız, hilafetsiz olmaz. Bunlar bizi dinsizliğe götürüyor, ecdadımıza, dinimize sövüyorlar" şeklinde propaganda yaptığını duyan pek çoktur.

Zaten, isyan devam ederken halkın kulağına ulaştırılan haberler de bu bir yıllık propagandanın tabii sonucu olmak niteliğini taşımaktadır. 0 günlerde Fırat nehri üzerinde salcılık yapan Mehmet Ali Özkan acundaki yaşlı Elazığlı isyan hadisesini ilk duyuşunu şöyle anlatmıştır:

"— Bir gün iskelede beklerken Bey'den salımı hazır bulundurma emrini aldım. Arkadaşlara bunun nedenini sordum. Abdülhamid'in oğlu geliyormuş. Kemal, Padişahı denize atmış. Fakat şimdi oğlu gelip, Kemal'i devirecek, saltanatı ihya edecekmiş dediler."

İsyana halkın katılmasını sağlamak için Şeyh Sait ve adamları, hareketin başında Abdülhamid'in oğlu Selim Efendinin bulunduğunu yayacaklar, Şehzadenin 30-40 bin kişilik bir kuvvetle Diyarbakır ve Elazığ üzerine yürüdüğünü söyleyeceklerdir.

Selim Efendi adının kullanılması, biç sebepsiz sayılmamalıdır.

Şeyhin şikâyetleri ve ilk tebliği

O günlerde Lice ilçesinde yargıçlık yapan Diyarbakırlı avukat Sabır Karaozan da, Şeyh Sait'in Lice yoluyla Hani ve Piran'a giderken, geçtiği yerlerde vaazlar verdiğini, talâk, miras ve mahkeme yemini konularına değindiğini söylemiştir. Sabir Karaozan'ın anlattığına göre üç karısı olan Şeyh Sait, hazırlanan Medenî Kanunla boşanma ve evlenmelerin, yeni nizama bağlanacağını öğrenmiş, buna aklı hiç yatmamıştır. Şeyh, kız çocuklara oğullarla eşit miras hakkı tanınmasına da karşı çıkmıştır. Bunun, mecellede emredilen şekilde yürütülmesini savunmuştur. Mahkemede şahitlik yapan kişilerin de namus ve şerefleri üzerine yemin etmelerini kınamış, "vallahi de, tallahi de" yemininin devamım talep etmiştir.

"Piran Olayı" böyle bir hazırlık devresinden sonra, yahut bu devrenin içinde, belki zamansız ve erken, fakat niyetlerin belirdiği sırada patlamıştır.

Jandarmalar çekildikten sonra Şeyh Sait ve etrafı arasında bir şaşkınlık hüküm sürdü. Şimdi, ne yapmak lâzımdı? Hükümet, her halde hesap sormamazlık etmeyecekti. Madem ki bir defa silâh patlamıştı, devam etmek mecburiyeti vardı. Zaten isyanın da hayası kısmen yapıldığına göre bunu açıktan ilân etmek farzdı. Şeyh Sait, ilk resmî tebliğini yayınladı. Orada kullandığı imza "Emir-ül Mücahidin"dir. Yani, din uğrunda savaşanların lideri. Şeyh Sait isyanı başlattığını haber veriyor ve bütün din ehlinden, dini kurtarmak için buna katılmalarını istiyordu. Tabii bununla asıl hitap ettiği kimseler, daha önceden nabızları yoklanmış olan bir takım şeyhler ve ağalardı.

1925 Kürt isyanı ve Şeyh Sait

Şeyh Sait Piran'da fazla kalmak istemedi. Adamları, sopalarının ucuna yeşil bayraklar ve Kuranlar asmışlardı. "Sallallah Muhammet!" diye bağırışıyorlardı. Atlılar atlarına binmişlerdi. Vakit yavaş yavaş akşama yaklaşıyordu. Şeyh Sait kafilesini "Yürüyün!" emrini verdi.

Cumhuriyetin tarihine "1925 Şeyh Sait İsyanı" diye geçecek olan hareket fiilen başlamıştı.

Meclis Grupunda İsmet Paşa konuşuyor

Ankara'da, bu konuyla ilgili olarak Doğu bölgesinde Sıkı Yönetimin ilânı kararının ancak sekiz gün sonra ve Gazi Paşa'nın İsmet Paşa'yı Başkente çağırmasıyla alınabilmesi Şeyh Sait kuvvetlerinin çabuk, hızlı ilerlemesiyle ilgilidir. Harekât, olayın öyle ilk küçümsendiği şeklide bir "eşkıyalık vakası" olmadığım ispatlamıştı. Ama gene de, olayın mahiyeti üzerindeki tartışmaların sonu Mecliste ve siyasi çevrelerde hemen alınmadı.

Sıkı Yönetim kararının duyulduğu 22 Şubat Pazar günü sadece Ankara değil, İstanbul da heyecan içindeydi, Kulak gazetesi bir takım haberleri zaten yaymıştı. Demek ki bunlar doğruydu. Hele "İngiliz parmağı" lâfları telâş uyandırıyordu. Memleket uzun savaşlardan yeni çıkmıştı. Şimdi tekrar bir başka buhranla mı karşılaşılacaktı?

Durumun belli olmasıyla birlikte askerî harekât hakkında da daha doğru bilgilerin verilmesi, endişeleri büsbütün arttırdı. Bu Şeyh Sait de nenin nesiydi ki muntazam ordu birliklerini yer yer mağlûp ediyordu?

Siyasî tartışmaların ilki Pazartesi günü, Halk Partisinin Meclis Grupu toplantısında cereyan etti. Hükümet ilk elde alınması gereken tedbirleri tesbit etmişti. Bunları önce kendi partisi Grupuna sundu. Bunlar daha ziyade, mahallî tedbirlerdi. Fethi Beyin tedbirler listesi, zecrî bir mahiyet taşımıyordu ve en önemlisi, bütün memlekete şamil olmaktan uzaktı.

İsmet Paşa, Ankara'ya gelişinin üçüncü gününe tesadüf eden o Pazartesi, Grup toplantısında yaptığı konuşmayla olaya bambaşka ve değişik renk verdi. Sonradan bu, resmi görüş olarak benimsenecektir ve Başbakanlığa getirilecek İsmet Paşa bu politikayı uygulayacaktır.

Gazi Paşa da, Gruptaki görüşmeleri dikkatle takip ediyor, bilhassa, bir yatıda İsmet Paşa ve onun "radikal takım"ı, diler taraftan Fethi Bey ve onun mutedilleri arasındaki görüş farkı üzerinde duruyordu. Bugün bilinen ve o günleri yaşamış olanların AKİS'e söyledikleri, İsmet Paşa'nın Grup kürsüsünden ne diyeceğinden, durumu ortaya nasıl koyacağından, Gazi'nin hemen kelimesi kelimesine haberdar olduğudur. Nasıl haberdar olmazdı ki, iki liderin fikirleri, Cumartesi gününden beri hemen devamlı şekilde yaptıktan görüşmeler, konuşmalarla berraklaşmıştı ve her noktada mutabık bulunuyorlardı. Gazi Paşa, radikal kanadın nasıl bir taktik takip etmesi gerektiğini dahi söylemişti.

İsmet Paşa demecinde, Şeyh Sait İsyanının beklenmesi gereken bir olay olduğu fikrini savundu. Konuşmasını Cumhuriyet Halk Fırkası Genel Başkan Vekili sıfatıyla yapıyordu. Cumhuriyetin ilânından itibaren yurt Ölçüsünde girişilmiş aleyhteki kampanyadan acı acı ve uzun uzun, misaller vererek şikâyet etti. Doğuda Şeyh Sait "Din elden gidiyor. Kalkın ey ehil vatan" demişti. Bunu yıllardır Muhalefet ve İstanbul basını söylemiyor muydu? Bunlar halkı, dinî duyguları kullanarak tahrik etmiyorlar mıydı? Halk, Cumhuriyete karşı kıyama teşvik olunmuyor muydu? Bir patlama nasıl olsa olacaktı. Bu, Doğuda olmuş, belki de tam hazırlıklar yapılamadan harekete geçilmişti. Onun için, Hükümet tedbirlerini bu temel görüşü dikkate alarak uygulamalı, bir "karşı ihtilâl"in ilk adımının 'atıldığını gözden kaçırmamalıydı.

İsmet Paşa, Partinin temayülü olduğunu belirttiği bu politikanın tatbiki için Grupun Hükümeti desteklemeye hazır olduğunu bildirdi. Alınmış tedbirler vardı. Onlar iyiydi. Grup tasvip ediyordu. Hükümetin bu kabil hareketlere karşı azimli ve şiddetli davranışlarının arkasında olacaktı.

Kanuni tedbirlerin esası, din istismarının önlenmesiydi. Grupta Adliye Bakam Mahmut Esat Bozkurt -ki o, radikal takıma dahildi- bu konuda Meclise bir kanunun teklif edileceğini haber verdi. Dini âlet edenler ve zihinlerde karışıklık yaratanlar iki senelik kürekten başlayan, idama kadar giden şekilde cezalandırılacaklardı.

O günkü Grup toplantısı daha ziyade İsmet Paşa'nın ve onunla görüş birliği içinde olanların ağırlığı altında geçti. Heyecanlı konuşmalar oldu. Doktor Reşit Galip gibi radikal devrimciler Cumhuriyetin ve eserlerinin en sert yoldan korunmasını istiyorlar, hiç bir müsamahanın gösterilmemesini şart görüyorlardı. Bir "karşı ihtilâl" başlangıcı patlak vermişti. O yolu açanlar, amansızca yok edilmeliydiler.

Konuşmalarda Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının ve İstanbul basınının, bilhassa muhalif gazetelerin adı sık sık geçiyor, radikal milletvekillerinin Şeyh Sait hareketinden genellikle onları suçlu buldukları ve onlara karşı da tedbir talep ettikleri dikkati çekiyordu.

1925 Kürt İsyanı ve Şeyh Sait

Her halde o çevrede, kuzunun suyu bulandırdığı görüşü kesindi.

Hiddet nereden doğuyordu?

Gazi Paşa'nın. İsmet Paşa'nın ve onların etrafında vaziyet almış radikal takımın Muhalefete karşı hiddeti sebepsiz değildi. Bu Muhalefetin bir kısmı bir temel fikir ayrılığından doğmuştu. Gerçi muhalefet partisinin resmî adı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası idi ama, ismi teşkil eden kelimeler partinin felsefesini ifade etmiyordu. Bir defa, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası muhafazakârdı. Ondan sonra, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası cumhuriyetçi de değildi. En azından, onun safında olanlar, Cumhuriyetin ilânını "erken" bulmuşlardı. Tabii bunlar, lider seviyesindeki kimselerdi.- Yoksa, yer yer, bu partiye padişahçılar, hilafetçiler, başlayan devrimlerin aleyhindekiler sızmıştı ve alt tabakalarda onlar kışkırtıcılık ediyorlardı. "Dinimizi kurtaralım" sloganı o çevrelerin dilindeydi.

Rauf Orbay, Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele gibi birinci derecedeki sorumlular rejimin yeminli düşmanı değildiler. Atatürk'le bozuşmalarında şahsî iğbirarlar rol oynamıştı. Bunlar, Kurtuluş Savaşında büyük hizmetler gördükleri halde sonradan bir kenara itildikleri inanandaydılar ve bunda tamamile haksız da sayılmazlardı. Ancak devrimler bir ekip meselesiydi ve Gazi, aklındakileri ancak "öteki ekip" ile gerçekleştirebileceğini görmüştü. O ekip dinamik, gözü pek ve radikaldi. Gazi, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının başına geçenleri "pısırık," bulmuştu. Zaten bunlar da, Cumhuriyetin ilânı gibi büyük hamleleri ortam daha olgunlaştıktan sonra yapılması gereken hareketler olarak görüyorlardı.

Ama asıl, gerçek bir "karşı ihtilâl"i düşünenler Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının teşkil ettiği paravanama arkasında çalışmayı daha ihtiyatlı ve akıllıca bulmuşlardı. Bunların arasında gerçekten samimi olanlar ve içine girilen yeni düzeni gâvurluk sayıp bunu kabul etmeyenler çoktu. Alışılmış hayat tarzının yerini, alışılmamış bir hayat tarzı almıştı. Kadını ortaya çıkarmanın günâh, ayıp bilindiği bir ortam şimdi kadınla erkeğin plajlarda beraberce denize girdiğini, birbirlerine sarılıp tango yaptığını görüyor ve tabii bütün cinleri başına çıkıyordu. Bunlar, kusuru Cumhuriyette buluyorlar ve yurt sathında kesif bir propagandayla ehli dini karşı vaziyet almaya çağırıyorlardı. Şeyh Sait'in de bir yıldır yaptığı bu olmuştu. Ama Şeyh Sait'in Doğuda söyledikleri Gazi Paşa ve radikal devrimci takım Mecliste, başı sarıklı milletvekillerinden dinliyorlardı. Sonra bu nutuklar dalga dalga memleketin dört köşesine yayılıyordu. İstanbul'un bir belirli basını bunun kazanım fokurdatıyordu.

Şeyh Sait'in ayaklanmasından sadece iki hafta evvel, Erzurum Milletvekili Zıya Efendi Meclis kürsüsüne çıkmış ve yeniliğin işret, dans, plaj sefasından başka şey ifade etmediğini söylemişti. Fuhuş artmıştı. Müslüman kadınlar edeplerini kaybetme yolundaydılar. Sarhoşluk himaye, hatta teşvik olunuyordu. En önemlisi "hissiyatı diniye"rencide ediliyordu. Yeni rejim sadece ahlâksızlık getirmişti. Bunlar terakki kisvesi altında, batılılaşma diye, medeniyetçilik adına yapılıyordu. Rezil bir idare memleketi çamurların içine sürüklemişti. Ziya Efendi bu nutkuyla Cumhuriyetin ahlakî iflasını Türkiye'ye ilân ediyordu.

İstanbul basınına gelince, Tanin'de Hüseyin Cahit Yalçın, Tevhidi Efkâr'da Velit Ebüziyya, Vatan'da Ahmet Emin Yalman ve Sebilürreşat'ta Eşref Edip Ankara'nın idareci kadrosunu küçümsüyor, onlarla alay ediyor; onlara hakaretler yağdırıyorlardı. Askerlerin işi bitmişti. Onların mesleği harp etmekti. Harp etmişlerdi. Şimdi memleketin idaresini tekrar sivillere bırakmaları lâzımdı. Kendilerinin sivil hayata geçmeleri mâna taşımıyordu. Memleketin bu görev için "yetişkin aydınlar"ı vardı.

Halbuki, Ankara'da kumanda mekanizmasının başına geçmiş olanlar, Gazi Paşa dahil, hiç de böyle bir niyetin sahibi değildiler. Aksine, düşündükleri devrimi bizzat yapmak kararındaydılar ve karşılarında bulunanların bunu engellemek sevdasında olduklarım biliyorlardı. Bu, bir iktidar mücadelesiydi. Gazi ve ekibi savaş sahalarında istilâcı kuvvetleri yendikten sonra, şimdi de memleketin idaresini ellerinden kapmak isteyenleri yenmeleri gerektiğini görüyorlardı. Radikal takımın, bu savaşın da öteki savaşın metodlarıyla verilmesini istemesi, iki mücadeleyi aynı çetinlikte görmesinden doğuyordu.

Gazi "İnkılâbı yapan, tamamlayacaktır" derken bunu kastediyordu.

Şeyh Sait'in Piran'da zamansız attığı kurşun, Ankara'daki "Gazi Ekibi" için, karşı tarafı, karşı taraf tam hazırlığını henüz yapamamışken ezmenin fırsatını teşkil etti.

Gelecek yazı:

Fethi Bey gidiyor ve İsmet Paşa geliyor

Hayrünisa Gökay

dakika bile kaybetmeden bir köyden bir köye yetişmek zorunda ...

Hayrünisa Gökay, İzmir'in Cumaovası bucağı civarındaki köylerde 10 yıldan beri hizmet gören, emektar bir ebe. İşinde gece, gündüz demek yok. Yağmur, çamur dinlemeden, çağırıldığı yere yetişmesi lâzım. HİÇ vakit kaybetmeden!

Köylere kendi arabası ile gidip geliyor. Yolunu bekleyenler için dakikaların önemini çok iyi bildiğinden tedbirli davranıyor ve arabasına çok itina gösteriyor. Lâstiklerine gelince, Fisk kullanıyor. Hep Fisk... Emniyetli lâstik!

FISK demek... Emniyet demektir !

FİSK
LÂSTİKLERİ

(Manajans: 3654) — 430

Gören GÖZ

GÜL-PERİ
yazıyor

"ÜÇ GÜZELLER"

GÜNSELI BAŞAK, YENI TOPUZUYLA

Bebek'te demirledi

Yaz aylarında güzel kızı ve güzel motörüyle Boğaz sularında gezen Nihat Çavuşoğlu, sonunda Bebek koyuna demir attı. Mahama'ya ortak oldu. Malike ve Ziya Şav çifti, bu dost desteğine çok sevindiler ve kış mevsimini bu sevinçle açtılar. Açılış gecesi kalabalık ve ' eğlenceliydi. Ercüment **Işıl** ile Abdullah Nemli, "Osman Aga" şarkısıyla Kuruçeşme adasındaki gecelerin havasım tekrarlıyorlardı. Akgün Usta, meşhur nutkunu çekiyordu. Feyhan Yumer, Handan Aksu, Mehire Çizmeci, Günseli Başar, Bengü Urul grupu ise brokar elbiseleriyle Boğazın ışıklarım biraz daha parlatıyorlardı. Hepsi brokarlı değildi ama, hepsi parlaktı. Malike Şav, nefis mezeler hazırlamıştı. Balıklat Boğaz kokuyordu. Yiyenler, Bebek koyundaki balık avcılarına selâm yolluyorlardı.

Operada çarpıntı

Enfraktüs krizi çok tehlikeli ama, atlatınca da yalnız kalbi değil, güzelliği de kurtarıyor. Geçen yaz bir kriz geçiren tanınmış işadamı Kadir **Has,** fazla kilolarını vererek eskisinden daha yakışıklı oldu. i

"Othello" operasında Yago'yu söyliyen bariton Özcan Sevgen de enfraktüs krizinden sonra opera kurallarım değiştirmiş; göbeğini, fazla kilolarını eriterek İnce bir bariton olmuş. "Turandot" operasının galasında birçok kimse, sevimli sanatçıyı âdeta tanıyamadı. Özcan Sevgen'i arkadaşları çok seviyorlar; bir an önce iyileşmesi için opera kulisinden, kalp çarpıntılarından uzak kalmasını istiyorlar. O da galiba İzmir'e gidecek ve Ayhan Aydan'ın evinde bir süre dinlenecek.

Yön'cüler faaliyette

Yöncülerden Doğan Avcıoğlu, İstanbul'da Dragos tepesindeki evine çekilmiş, kitap yazıyor. Eşi Sevil Avcıoğlu ise, ikinci çocuğunu doğurmak için Ankara'ya geldi.. Sosyalistler, nüfus plânlamasını desteklemiyorlar, kalkınacak bir Türkiye'nin çoğalacak nüfusu da besleyeceğine inanıyorlar.

Başka bir Yön'cü, Cemal Reşit Eyüboğlu ise. eşiyle birlikte Almanya'ya gitti, bîr göz ameliyatı geçirdi. Galiba, Türkiye'nin gerçeklerine dans iyi bakmak niyetinde.

Yanlışlık **çiçekçide**

Ankara Sanat Topluluğu, yeni oyunu "Küçük Burjuvalar"ın galasını kutladı. **Ama,** Asaf Çiğiltepe'siz kollanan gala biraz buruktu. Güner Sümer, efkârlı gözlerle çiçek sepetlerine bakarken birden durdu. Zarfların birinde "Bayan Güner Sümer" yazılıy - dı. Çiçekler istanbul'dan, Kulis'in sahibi **Jor**j 'dan geliyordu. Jorj, sanatçı - ların randevu yeri olan Kulis'ten dostlarına seslenmeyi, doğum günlerini, galalarını kutlamayı da ihmal etmez. Ama, Güner Sümer'in çiçeği telefonla yollandığı için, çiçekçi, Güner adına bayanı daha çok yakıştırmış olacak. AST'ın yöneticisi Sümer çok duygulandı ve "Küçük Bur-

Sosyete Bilmecesi

Geçen sayıdaki soruların cevapları :

1 — Yogist felsefesiyle Fuat Bezmen
2 — Prof. Arkeolog Halet Çambel
3 — Ziya Sofu, Güler Tunca, Muslih Tunca

Yeni bilmecenin soruları karşı sayfadadır.

juvalar seyretmek için İstanbul'dan gelen aktör İsmet Ay'ı istasyonda uğurlârken, gözleri parlayarak, "Madam Jorj'a selâm söyle" dedi. Son günlerde Jorj'un en tatlı hikâyesi, bu.

Erol Günaydın, Müşfik Kenter, **Mücap** Ofluoğlu, Hülya Koçyiğit, geçen yılın en başarılı aktrisi -"Kaktüs Çiçeği"nden ötürü- Suzan Ustan'ın sık sık göründüğü masaların arasında dolaşırken çiçekçinin yaptığı yanlışlığı anlatıyor, ilerde vukubulacak yanlışlıklar için şimdiden özür diliyordu.

İLGİ ÇEKİCİ BİR ZİNCİR — Nimet Arak, üzerinde konuşulan konuları bulup onlar hakkında kitap yazan bir yazar. Arzık'ın iki kitabı, "Menderes'i kimler asardı" ve "Bitmeyen Kavga - İnönü" bu hedefi gerçekleştirmişti. Şimdi, Nimet Arzık'ın bir mizah dergisinde tefrika edilmekte olan yeni bir eseri de eskileri aratmayacağa benziyor. Yazar bunda, "Eş kişiler zinciri"ni inmiyor. Bunlar, yaşları aynı olan ve Türkiye'de 1 numaralı bir tesire, kudrete sahip kimseler. Çetin Altan'dan başlayıp Süleyman Demirel'e uzanıyor. TİP'li yazar, kendisi hakkında yayınlanmış iğneli yazıdan hiç memnun olmamış.

Karmalar birarada

Prof. Dr. Olcay Neyzi ve arkadaşlarının yönettiği Çocuk Sağlığı Derneğinin Pera Palas salonlarında düzenlediği yemek, nedense, gazetelere yanlış isimle geçti. Kimi "Çocuk Dostları" **dedi,** kimi "Yoksullara Yardım". Oysa ki onlar başka dernekler. İsimleri de, amaçları da başka. Çocuk Sağlığı Derneği, doğrudandoğruya basta çocuklarla uğraşıyor, has tahanelere gelen hasta çocuklarla ilgileniyor, fakir ve hasta çocukların bakımını sağlıyor. Prof. Cihat Gürson ve Olcay Neyzi bilgilerini, Leylâ Göksel, Şirin Edin, Berna Tokar, Bilge Berker, Micheline Morova, Bedia Akkoyunlu, Melike Furgaç, Perihan Zobu, Güneş Çakır, Çiğdem Koç, Şevkiye Harunoğlu, Şükran Özer, Cemile Karacan da iyiniyetlerini koymuşlar bu işe. Geçenlerde düzenledikleri yemeğin de güzel bîr özelliği vardı: Yemekleri, yabancı uçak şirketleri bağışlamış, Pera Palasın salonlarında karma bir büfe kurulmuştu. Yalnız, Çin, Japon, Amerikan, Fransız ve Türk yemeklerini tadabilmek için yeteri kadar kaşık ve bıçak yoktu. Karma büfenin başındaki kalabalık da karmaydı: Mini etekler, uzun etekler, smokinler, düz elbiseler birbirine karışmıştı. Ajda Pekkan, Selda Alkor, piyanist Ayşegül Sarıca, Muzaffer Erenus, karma kalabalığın dikkati çeken kadınları arasındaydılar.

Niye gülmez ki ?

Ayfer Feray, Dormen Tiyatrosundan ayrıldı, yeni bir tiyatro kurdu, ama Dormen Tiyatrosunun yeni oyunu "Bityeniği"ni seyretmekten geri kalmadı. İlk gece, Tiyatronun üst locasında oturuyor, dikkatle etrafı inceliyordu. Tabii, etraftakiler de kendisini... Hem, biraz da hayretle... Çünkü, "Bityeniği" herkesi kahkahadan kırıp geçirdiği halde, Ayfer Feray müthiş ciddiydi, âdeta gülmemeğe kararlıydı.

"Bityeniği"nin öteki seyircileri arasında, millî eskrimcilerden avukat Merih Sezer ve eşi, Handan Selçuk, Devlet Tiyatrosundan aktris ve yönetici Muazzez Kurdoğlu, Fuat Süren ve oğlu, Asude Zeybekoğlu, kızı ve damadı da varlardı. Asude Zeybekoğlu, kızını nişanlamanın sevinci içindeydi. Fuat Süren, kuduz iğnelerinden biraz sarsılmıştı, topallıyarak yürüyordu. Bu gülünç **farsı** Türkçeye çeviren Nisa Serezli de seyirciler arasında mı, diye arayanlar, oldu ama, bir gece önce gözyaşlarıyla Dormen sahnesinden ayrılan "Şahane Dul", kendisinde, galaya gelecek gücü, bulamamıştı herhalde.

Avcı diplomatlar

Avcılık, Türk diplomatları arasında da gelişiyor. Örneğin, Köln Başkonsolosu Özer Tevs-'in, avcılık konusunda uluslararası bir ünü var. Birçok avcının rüyasına giren yaban keçisi başlarıyla Tevs, Alman **avcıları** kıskandırıyor. Kendisi şimdi, Tebriz'e atandı. Avrupa'dan Asya'ya nakletmekten çokları pek hoşlanmaz ama, Tevs memnun. Çünkü, yeni bir av bölgesine kavuşuyor.

1 — *Bir aşk evliliğiyle İstanbul-sosyetesine yüz çevirip Batı-Anadolu'da bir çiftliğe yerleşen kadın kimdir?*

2 — *İstanbul'daki musevi sosyetesinden Paris'in asil bir ailesine geçen güzel kadın kimdir?*

3 — *Vaktiyle pantalonlu kızlara "Erkeksen ayakta işe" diye şiir yazan bugünün Bakanı kimdir?*

NİŞAN — Doğuş Matbaası sahibi Ferit Apa'nın evinde bu 29 Ekim, pek parlak geçti. Güzel gözlü kızı Gülşah Apa ile genç yüksek mühendis namzedi Metin Koz'un nişanı kutlandı. Böylelikle, Başkentin güzel kulandan biri daha uçta. Şık salonun yarısını, İstanbul dan gelen seçkin bir aile topluluğu dolduruyordu. Yüzükleri Prof. Dr. Bahtiyar Demirağ, kısa ve tatlı bir konuşmadan sonra taktı. Salonda gençler çoğunluktaydı. Birbirinden güzel kızlar arasında Billûr Tokgözlü, Neşe Gökmenoğlu, Zeynep Özbilgen, Ferihan Tosunoğlu, Mine ve Oya Tuncer, Leylâ Barlas, Ayşe Öktem göze çarpıyordu. Gecenin tadını ise Faruk Şahinbaş, Güngör Başol, Pınar Aran, Necdet Ardil, Sinan Apa ve Vakur Tokgözlü çıkardılar.

Vaktiyle Ankara'da, güzel dansları, bir de, Endonezya'nın güzel sefiresine yakınlığıyla tanınan bir Hind elçisi vardı: Atal. Bu zat, Habeşistan'a atandığı zaman âdeta bayram yapmıştı. İyi binici ve atıcı olduğu için, Safari avına gitmeğe hazırlanıyordu.

Tabiî, avcılığı zorla, meslek icabı yapanlar da var. Şimdi Birleşmiş Milletlerdeki temsilcimiz, Büyük Elçi Orhan Eralp, Yugoslavya'da Elçiyken, av meraklısı Mareşal Tito'nun bir av partisine çağrılmıştı. Ankara'dan acele Belgrad'a uçarken, Viyana'dan aldığı bir tüfeği kullanmasını bir gecede öğrenmişti.

Kimi gönüllü, kimi gönülsüz... Ama, kimi zaman diplomatlıkta avcılığın bu tüllüsü de gerekiyor.

Sultanlığa veda!

İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı **Prof.** Reha Poroy, ilk eşinden ayrıldıktan sonra iyice sultanlık etti, şimdi yeniden evleniyor. Bu defaki **eşi,** dedikodu ve spor edebiyatının yabancın değil: Milli basketçi Yalçın Granit'ten ayrılan Yıldız Rona. Yıldız Rona, genç ve güzel bir kadın. **Bir** sporcudan sonra bir bilim adamının **eşi** olmaktan da memnun görünüyor.

Yalçın Granit'e gelince; bugünlerde' o da nikâh masasına oturacak. O da Melike Bengisu il**e** evleniyor. Bu güzel ve çekici **dul, pir** basketçiyle evlenmenin sorumluluğunu iyi biliyor olmalı. Çünkü, kısa bir süre öncesine kadar, başka bir basketçinin, Tuğrul Demir'in eşiydi.

Tatlılar ve ekşiler

Hilton Roof'ta, Pakistan Hava Yollan -PIA- tarafından verilen kokteyl partiye, İstanbul'un kalburüstü gazetecileriyle sosyetesi davet edilmişti. Orijinal kıyafetli Pakistanlı hostesler, geceye renk kattılar. Özellikle PIA'nın Türkiye müdürünün minyon **tipli** zarif eşi, dikkatleri üzerine topladı. Hattâ, Batı müziğinden okuduğu parçalar ve yaptığı tercümeler kadar ev hanımlığı ile de tanınan İstanbul Radyosunun diskjokeyi Altan Poyraz'ın eşi Suna Poyraz, bir ara dayanamadı, zarif Pakistanlıya,

"— Ne kadar tatlısınız!" dedi,

Merkez Komutanı Selâmi Pekün ile F. K. Gökay, amerikan - barın kenarında sohbet ederlerken, Babıâli'nın dedikodu yazarlarından Leylâ Erduran'ın, Kayhan Sağlamer'e, hem de eşinin yanında, "En yakışıklı erkek sensin!" şeklinde yaptığı iltifat, Güler Sağlamer'i hafiften sinirlendirdi.

Gece, Pakistan'dan gelen sarımsaklı piliçlerin elle yenilmesi ile son buldu.

MUSİKİ

NÜRNBERGER JAZZ COLLEGİUM
Ders verip gittiler

KONSERLER

Entelektüel bir dörtlü

Nürnberger Jazz Collegîum adlı Alman caz topluluğunun Şan sinemasındaki konserini dinleyenlerden birçoğu, birbirlerine şu soruyu soruyorlardı: "Madem ki böyle çalabiliyorlardı, niçin bütün konser boyunca çalmadılar?" Çünkü Topluluk, konseri sürekli tempoda, davul sololu, türlü unsurlarıyla, alışılmış caza en çok yakınlaşan bir ek parçayla bitirmişti.

Sorunun karşılığı, uyanık ve bilgili bir düşünüşle yazılmış, hem de özenilerek Türkçeye aktarılmış program notlarında yer almıştı. Topluluk, konser boyunca, bitiş parçasında çaldığı gibi çalmamıştı. Çünkü "günümüzün ciddî musiki tekniklerinin (...) caza nasıl girdiğini, onu nasıl etkilediğini belirtmek" istiyordu; "cazın bir geleceği olması için çağdaş musikinin sorunlarına eğilmesi gerektiği"ne inanmaktaydı.

Konser, bütünüyle, bu iddianın savunuluşu özelliğini taşıyordu. Avrupa'nın yeni sanat musikisinin cazla birleşmesi yolunda yürüttüğü araştırmaları sunmakla yetinmiyen Topluluk, -caz konserlerinde hiç de sık rastlanmıyan birşey-, doğrudan doğruya XX. Yüzyıl Avrupa sanat musikisinden aldığı örnekleri de programına, caz parçalarının arasına yerleştirmişti. Stravinski'nin klarinet için üç parçası ve Alban Berg'in klarinet ve piyano için dört parçası böylece, belki de Türkiye'de ilk defa olarak, bir caz konserinde dinletilmiş oldu.

Başardı, ama seçkin değil

Berg'in ve Stravinski'nin çalınışındaki nitelikler -teknik balamdan temiz ve parçaların metnine sadık, fakat yorum bakımından silik ve bu parçalardan beklenen heyecan etkisi bakımından donuk çalışlar-, Topluluğun öz musikisinde, caz anlayışında ve caz çalışında da görülüyordu. Ortaya konulan soruna coşku parlamaları taşıyan ve anlamlı musiki durumları yaratan davranışlarla yakınlaşan seçkin sanatçılar değil, bu sorunu herşeyden önce akıl yoluyla ele alan iyi musikişinaslar vardı. Bu, gerek Nürnberger Jazz Collegium'un caz anlayışına yön veren besteci Werner Heider'in musikisinden, gerekse, bu genel yönün içinde doğaç -"saniha"- yoluyla kendi yaratışlarını sunan dört üyenin -piyanocu, kontrabasçı, davulcu ve klarinet de çalan alto saksofoncu- çalışlarından pekâlâ anlaşılıyordu.

Konserin, sonuç bakımından değilse bile varlığı bakımından, en önemli yanı, elektronik musikî ile cazı bîraraya getiren iki parçanın programda yer almasıydı. Werner Heider'in caz topluluğu ve ses şeridi için "Diktum" ve "Kontinuum" adlı parçaları, cazla elektronik musikinin birleşmesi sorununa bir çözüm getirmiş değildi. Bu iki musiki, geçmişteki deneylerin hemen hepsinde olduğu gibi, bağdaşamaz dünyalar olarak kalıyordu.

PİYANİST VE SAKSOFONCU.
Marifetli parmaklar.

Doyurucu olmıyan yanlarına rağmen, Nürnberger Jazz Collegium'un konseri, genel olarak, olağanüstü ilginçti. Çıkış noktasındaki "entelektüel" tutum bakımından İstanbul'un musiki hayatında pek seyrek ulaşılan bir seviyeyi temsil ediyordu.

İLHAN MİMAROĞLU

SPOR

GÜREŞ MİLLİ TAKIMIMIZ BİRARADA
Onlar minderde, yöneticiler masada güreşiyorlar

MİNDER KAVGASI

Dünya Serbest Güreş Şampiyonası için birçok ulusun güreşçileri Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de toplandı.

Uluslararası Güreş Birliği -FİLA-'nin böyle bir şampiyona için Yeni Delhi'yi seçmesi birçok ulusu telâşa düşürmüş, bu konuda çeşitli itirazlar yapılmış, özellikle güreşçilerin Hindistan'da besin bulamıyacakları ileri sürülmüştü. Ama FİLA, bu itirazları kabul etmedi ve Yeni Delhi'de ısrar etti. Bu karar üzerine, güreş alanında iddialı uluslar, güreşçileriyle birlikte yiyeceklerini de Hindistan'ın başkentine götürdüler.

İklim durumu gözönüne alınarak uzun bir süre Mersin'de çalıştırılan güreşçilerimiz, Dünya Şampiyonası için, Yeni Delhi'ye iddialı gittiler. Çalışma öncesi, güreş sporunun ileri gelenleri arasında büyük tartışmalar çıktı. Birçokları, güreşçilerimizin yaşlandığım, bundan sonra başarı gösteremiyeceklerini ileri sürdüler. Antrenör Celâl Atik de, sakatlıklar sebebiyle endişe duyduğunu belirtti. Neticede, Devlet Bakanı Kâmil Ocak ve Beden Terbiyesi Genel Müdürü Ulvi Yenal'in oybirliğiyle güreşçilerin Yeni Delhi'ye gitmeleri kararlaştırıldı.

Güreş Millî Takımımız, Yeni Delhi'de, herzamanki gibi, başta Rus güreşçileri olmak üzere, Bulgar, İran, Japonya ve Amerika ile çekişeceklerdir. Her ulus, bu şampiyonaya büyük bir iddia ile hazırlanmıştır. Hattâ Rusya ve Bulgaristan, iklim şartlarını gözönüne alarak, güreşçilerini on gün önceden Yeni Delhi'ye göndermişlerdir.

Dünya Şampiyonasının sonucunda, güreş toplumumuzun ikiye ayrılmış kişilerini yeni bir mücadele beklemektedir. Federasyonun karşısında bulunanlar -Hasan Bozbey grupu-, önemli bir şampiyona arefesinde tartışmalarına ara vermişlerdir. Ancak bu kişilerin, pusuda bulundukları bir gerçektir. Buna karşılık. Federasyon Başkam Cihat Uskan ile yakınındakiler de, karşılarındakilerle tam bir mücadeleye girişmek için Yeni Delhi'de alınacak sonuçlan beklemektedirler.

FUTBOL

İleriyi göremeyenler kimler?

Futbol Federasyonu Başkanı Orhan Şeref Apak, ikinci ve Üçüncü Türkiye Liginde bulunan ban klüplerin, maddî sıkıntı yüzünden, yardım için Futbol Federasyonuna başvurduklarını ve kuruluşları sırasında Federasyona her türlü teminatı veren bu klüplere yardım edilemiyeceğini açıkladı. Ayrıca, İkinci ve Üçüncü Ligdeki birçok takımın Federasyonda yardım dilekçesi bulunduğunu bildirdi ve yardım isteyen klüplerin ileriyi görmeden hareket ettiklerini belirtiti.

Apak'ın bu görüşüne bugün, onun yakınındakilerin dışında, inanacak kimse kalmamıştır. Anadolu futbolunun sesini duyuran İkinci Türkiye Liginin, bazı il takımlarının başarısıyla bir anda büyük ilgi görmesi sonucu, kendine "İkinci Ligin yaratıcısı", "İç turizmin önderi" gibi ünvanlar yakıştıran Orhan Şeref

Apak, İkinci Ligdeki takım sayısını artırmakla, İkinci Lige almak imkânım bulamadığı takımlarla da Üçüncü Ligi kurmakla büyük hataya düştüğünü yeni yeni anlamaktadır. Kayseri Olayı, bir miktar paranın coşkun taraftarın ve futbol kadrosunun bir lig için yetmiyeceğini açıklıkla ortaya koymuştur. Klüplerin, Futbol Federasyonundan yardım isteğinde bulunmaları, bu kuruluşlardaki hataların başka bir yönünü teşkil etmektedir.

Klüplerin durumu

Orhan Şeref Apak, yaz aylarında il il dolaşıp dana, deve ve koyun kesimine göre İkinci Türkiye Ligine yeni takım alırken, Federasyonda bile görülen itirazlara kulak asmamıştır. Oysa bu konuya aylar öncesi değinilmiş, Apak'in yeni bir ünvan peşinde koştuğu belirtilmişti.

İkinci ve Üçüncü Ligde bulunan klüplerin hemen hepsi, kuruluş gününden itibaren şampiyonluk amacı gütmektedir. Sporda amaç; hiç şüphesiz, spor yapmanın yanında, başarı kazanmaktır. Ancak, bir düzenden yoksun klüplerin bir anda, şampiyonluk için-ortaya çıkmalarının bu klüpleri çıkmaza sürüklediği de görülmüştür. Şampiyonluk hevesi, klüplerin hepsini, futbolculara büyük paralar ödemek zorunda bırakmaktadır. Türk futbolunun yıllar boyu en ünlü isimleri olarak bilinenler bile, İkinci ve Üçüncü Türkiye Ligi klüplerinin buldukları ikinci, hatta üçüncü sınıf futbolcuların kazançlarını sağlayamamaktadırlar. Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir'in ikinci ve üçüncü sınıf futbolcuları, büyük paralarla transfer yapmaktadırlar. Hattâ, transferi büyük bir kazanç aracı haline getiren futbolcular da ortaya çıkmıştır. Bu grupta bulunan futbolcular, her yıl ayrı bir klübün parasını çarpmakta, bu hareketleriyle, gerçek futbolcu adına leke sürerken, büyük bir kazanç da sağlamaktadırlar. Futbol Federasyonunda, transfer ayında para alıp da klüplerine gitmeyen futbolcularla ilgili sayısız şikâyet mevcuttur. Örneğin, geçen yıl kurulan Adanaspor, kuruluş sırasında, her tavsiye edilen futbolcuyu, hem de onbinlerce lira ödeyerek kadrosuna doldurmuş olmasına rağmen, geçen sezon, bir-iki ay geçmeden, sahaya güçlükle bir 11 çıkarabilecek duruma düşmüştür. Çünkü, bu klübün transfer ettiği futbolcuların çoğu kaçmıştır. Geçen yıl Adanaspor'un başın'a gelen, bugün de birçok klübün başındadır.

Üçüncü Lig klüpleri

Malî sıkıntıyı en çok duyanlar, Üçüncü Türkiye Ligi klüpleridir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, bağışlı bilet satışını haklı olarak yasaklayınca, Üçüncü Lig klüplerinin en büyük gelir kaynağı kurumuştur. Çok masraf yapmak zorunda kalan Üçüncü Lig klüpleri deplasmanlarda en küçük bir gelir sağlayamamaktadırlar. Bu klüpleri başlangıçta destekleyen bazı zenginler de geçici olan Leveslerini yitirdikleri için, Üçüncü Lig klüpleri büyük maddi sıkıntı içindedirler. Hepsinden önemlisi, Birinci ve İkinci Lig klüpleri için büyük bir kaynak olan Spor - Toto'dan Üçüncü Lig klüpleri yararlanamamaktadırlar. Spor'-Toto Yönetim Kurulu, elindeki yönetmeliğe göre, önce Birinci, sonra da İkinci Ligin maçlarını Spor - Toto programına aldığı için, Üçüncü Lig klüplerinin uzun bir süre Spor-Totoya girmeleri de imkânsızdır. Bu durum karşısında Orhan Şeref Apak, ilerikî günlerde, yardım dileğinde bulunan klüplerden daha çok yakınmağa başlıyacaktır.

NACİ ERTEZ

ORHAN ŞEREF APAK, SEYİRCİ POZUNDA
Ligler işinde de öyle ya!

OTOMOBİL YARIŞI

Bir şampiyonun
kısa
hikâyesi

Bütün mesele, çekingen ve utangaç olmasından çıkmıştı. İlk defa dünya şampiyonu olduğunda, otomobil yarışıyla ilgili çevreler, "Garip bir adam... Stirling Moss veya Tony Brooks için bir dünyâ. şampiyonu denebilir, ama bu adam..." demişlerdi.

Jack Brabham, ertesi yıl, şampiyonluk kürsülerinde kendini beş kere gösterdi: Bir yılda beş birincilik almıştı. Artık bu sefer, takdir edilmeyi bekliyordu ama, beklediği yine olmadı. Alkışlayanlar, parmak uçlarıyla alkışladılar. "Gerçek şampiyon, aslında kendisi değil, bindiği arabayı yapandır. Altında, yarışın en iyi arabası vardı, ondan kazandı" dediler.

Jack Brabham, hayatında belki de ilk defa bu sırada sinirlendiğini hissetti. Memleketi Avustralya'da bir hangara kapandı, başladı çalışmaya. Beş yıl sûreyle yarışlarda, yalnız şeref localarında gözüktü. Sonra bir yarışa katıldı ve Üçüncü defa dünya şampiyonu oldu.

Bu sefer, kullandığı arabayı görenler, arabanın değişik bir ses çıkardığına tanık oldular. Araba âdeta, "Bra-bham, Bra-bham" diyordu.

Jack Brabham, üçüncü dünya şampiyonluğunu, beş yıl süreyle üzerinde çalıştığı kendi arabasıyla kazanmıştı.

TİYATRO

ANKARA SANAT TİYATROSUNDAKİ OYUN

Eskimiş bir Maksim Gorki'nin iyi oynanan piyesi

"Küçük Burjuvalar". Yazan:, Maksim Gorki. Çeviren ve sahneye koyan: Güner Sümer. Tiyatro: Ankara Sanat Tiyatrosu (AST)

Sahnedeki oyun uzuyor, durgunlaşıyor ve seyirciler sıkılıyorlarsa, herhalde suç ne oyuncularda, ne de seyircilerde. Suç, "Küçük Burjuvalar"ın konusunu teşkil eden bir sınıfın gerçekten durgun, sıkıcı ve nereye kadar böyle uzayıp gideceği bilinmeyen hayatında. Çünkü, koltuklarda, AST'a her mevsim daha bir güvenle bağlanan seyirci, sahnede ise, bu güveni sürdürmek çabasındaki topluluk bulunmaktadır. Hep birlikte, 1900'lerin Rusyasında, bir taşra kasabasında bir küçük burjuva ailesinin içindeler. Yani, sıkıntı içinde...

"Küçük Burjuvalar"da perde, karanlık, karamsar, sinirli bir gerginlik dünyası üzerine açılıyor. Sade, düz, içten bir alemin insanı olan terzi kız Polya'nın belli-belirsiz gülüşü, karanlığı ancak kendi yüzünü aydınlatacak kadar, küçük burjuva Bessemenov'ların kızı Tatyana'yı sinirli sinirli güldürecek kadar yırtabiliyor. Polya'nın babası kuşbaz Pertçkin, Bessemenov'ların evine, o, baba-ana ve oğulları Piotr ile büsbütün gergin ve sıkıntılı hal alan sahneye, öksedeki sevimsiz bir kuşa yaklaşır gibi giriyor. Cıvıltılı ormanların, su kıyılarının sakin, sevimli ihtiyarı, yaşamaları tükenmiş bu insanlara, onları ilk defa görüyormuş gibi, büyüyen gözlerle bakıyor. Hayatla ölümün karşılaşması gibi... Teteryov, bu can çekişen insanlara hırsla, kinle tüküren bir adam. Bessemenov'ların pansiyoneri, bir kilise şarkıcısı. Bir bakıma huzurun, kaderciliğin, kilisenin temsilcisi. Oysa, tam aksi. Teteryov, Bessemenov'ların bittiğini, ölmekte olduğunu çekinmeden tekrarlıyan, başbelâsı bir nihilist. Ama, pinti Bessemenov'a kirasını vaktinde ödeyen bir kiracı, yani "hakli müşteri". Durmadan Bessemenov'ların cenaze marşını çalsa da...

Nil, bu ölü canlar dünyasına bir yıldırım gibi düşüyor. Köhne eşyalar, bu ışık altında büsbütün köhneleşiyor. Dar salon, çamurlu çizmeli adımlarla büsbütün daralıyor. Solgun, hareketsiz yüzler büsbütün heykelleşiyor. Nil'in kömür karası içindeki aydınlık yüzü, sadece Bessemenov'ların evini değil, sahneyi ve salonu da aydınlatıyor. Oyuna da umut dolu bîr canlılık geliyor. Nil'in hayat dolu kahkahaları, "Küçük Burjuvalar"ın evini temelinden sarsıyor. Teteryov'un aralıksız çaldığı ölüm marşı, gürültülü bir hayat türküsüyle karışıyor. Bessemenov'ların umutsuz çığlıkları, bu gürültü içinde güç işitilir oluyor.

Oyun, bundan sonra, seyirci için, sonu bilinen bir hikâyenin seyredilişi. 1902'de yazılmış olan "Küçük Burjuvalar"!, 1917'nin 50. yıldönümünde başka türlü seyretmeğe de hemen hemen imkân yok gibi. Nil'ile Polya'yı, 1905'de elele, Papaz Gapon'un ardında, Kışlık Saray'a doğru yürürken veya Nil'i 1917'de, Kışlık Saray'ın demir parmaklıklarında düşünebiliyor insan.

Yorum ve oynanış

Türk toplumuna yabancı, uzak bir dünyayı ve onun insanlarını böylesine yaşatmak gerçekten güç iş. Ama AST'cılar, bunu her yanıyla ve topluca başarıyorlar. Ahmet Işık Toprak'ın (Nil), Elif Türkân Çölok'un (Tatyana) oyunları; Ayberk Çölok (Teteryov) ve Râna Cabbar'ın (Perçkin) kompozisyonları, herhalde, hafızalardan uzun süre silinmeyecektir. Tunca Yönder (Bessemenov), belki yıllar sonra, -genç yaşının zaman zaman çelmelediği- rolünü bir kez daha oynamak isteyecektir. Oyunu çeviren ve sahneye koyan Güner Sümer'i, bir tiyatro adamı olarak, kutlamak gerek. Fakat, çevirdiği kitaba önsöz yazan yazar - yorumcu olarak değil... Çünkü, "Küçük Burjuvalarda Türk toplumundaki bir tabaka arasında kesin bir benzerlik kurulması, gerçek-dışı bir iddiadır.

ULVI URAZ TOPLULUĞU "MÜŞTEREK EV"DE

Başarının şartı yıldız değil

AST'ta seyredilen, Maksim Gorki'nin 1902'de yazdığı "Küçük Butjuvalar"dır, yoksa, Türk toplumundaki herhangi bir katın insanları değil. Belki birgün onu da seyretmek mümkün olacaktır. Bir Türk yazarı çıkıp -benzetmeden, kopyaya kaçmadan, zorlamadan- yazarsa!..

SELMA TÜKEL

*"Müşterek Ev . **Yazan: Draguşin Dobriçanin. Çeviren: Muharrem Şen. Yönetici: Uli**vi Uraz. **Sahneye koyan: İsmail Biret. Tiyatro: Ulvi Uraz** Topluluğu.*

Draguşin Dobriçanin, genç bir Yugoslav yazandır. "Müşterek Ev"-inde, Yugoslavya'da ve dünyanın birçok ülkesinde rastlanan bir sıkıntıyı işlemektedir: Mesken kıtlığı, ev kıtlığı.

Konu değişik biçimlerde işlenmeye elverişli. Evdekiler 'arasındaki benzemezlikler aykırılığa, çözümsüz uzlaşmazlıklara kadar abartılıp karamsar, bunaltıcı bir oyun yazılabilirdi. Hattâ ortaya öyle sorunlar çıkarılabilirdi ki, oyunun sonunda seyirci, insanların birbirleriyle anlaşamıyacaklarını bile düşünürdü. Oysa Dobriçanin. olaylara insancıl bir açıdan bakıyor. Akıllıca bir çabanın en kesin görülen anlaşmazlıklan bile silip süpüreceğini, her çıkmazda mutlaka insanca bir yolun bulunacağını gösteriyor. Ters bir başlangıç yüzünden ardarda sıralanan anlaşmazlıklar, ipin ucu bir kere yakalandı mı gene aynı şekilde birbiri peşinden çözülüveriyor. Zıtlıklar ortadan kalkmıyor, ama zıtlıkların ustaca yerleştirilmesinden doğan uyumla evde bir mutluluk, bir sevinç dalgası yaratmak pekâlâ mümkün oluyor. ,

Oyun, bu kadar. Basit, yalın olayların hızla birbirini izlemesiyle oluşuyor. Yazar nutuk atmıyor, gerekli gereksiz ortaya çıkmıyor, hattâ biç görünmüyor. Yalnız, olanları seyirciye gösteriyor. Olayları, kişileri yorumlamaya, açıklamaya da kalkmıyor. Tiyatrocunun bunlardan kaçınması gerektiğini çok iyi biliyor. Oyununu derinlere kadar uzanan bir gözlemcilikle, duygulu ve içten bir insan sevgisi üstüne sağlamca kurmuş olmanın rahatlığı ve güveni içinde, sonucu bekliyor. İnsanları oldukları gibi kabul edip . öylece değerlendirmek gerektiğine inanmış. Bireyi kökünden değiştirmekle mutluluk elde edilemiyeceğini, hem de bunun çok uzun zamanda gerçekleşecek güç bir iş olduğunu belirtiyor.

Yıldızsız bir başarı örneği

Bütün bunların üstünde oyun, canlı, sıcak bir ortamı sonuna kadar sürdürüyor. Sululuğa kaçmayan, ama seyirciyi alabildiğine güldüren espriler, bu gerçek kişilerin birbirleriyle çekişmesinden doğan komik durumlar neşeyi, eğlenmeyi hiç eksik etmiyor.

Bu sonuçta, sahneye konuşla oynanışın payı da Önemli. Oyunda, bütün düğümlenmelerin ortasında yer alan İki üniversiteli genç var. Mişo (Savaş Yurttaş) ne kadar sakin, uysal ve çalışkan bir öğrenciyse Pepi (Semsi İnkaya) de o kadar uçarı, delişmen ve vurdumduymaz biri. Ama ikisi elele verince, bütün evi düzene sokmayı biliyorlar. Şemsi İnkaya sahneye gerçekten neşe, canlılık getiriyor. Onun yanında daha durgun, daha ağır, dolayısiyle daha güç bir rolü Savaş Yurttaş, aynı başarı çizgisinden aşağı düşürmüyor. Yılların tulûatçısı Zati Özgüler, bu tür oyunun düzeniyle eski alışkanlıklarının verdiği sahne rahatlığını birleştirerek, zevkle seyredilen bir Dede Boğa çiziyor. İsmail Biret'in, bilmece çözmekten başka derdi olmayan pısırık Dragişa'yı, metinden gelen bütün aşırılıkları silerek inandırıcı kılması ayrı bir başarı. Onun yarattığı tip de kolay kolay unutulmıyacak. Merih Dinçoy, Yavuz Şeker ve diğer oyuncularla gösteri, topluluk oyununun başarısına erişiyor. Üstelik bu, epevdir görülemeyen, yıldız oyuncusuz bir başarı.

S. GÜNAY AKARSU

NERİMAN KÖKSAL OYNUYOR
Şarkı söylemek, vaktiyle ses isterdi

SİNEMA

YILDIZLAR ESKİYİNCE...

Uzun boylu, bir kadın için hayli iri yapılı, yanaklarının üzerinde hızla yürüyen kırışıklıkların üzüntüsü gözlerine vurmuş kadın, yeni işi hakkında şöyle dedi:

"— Hayatım, n'apayım, başka çarem mi vardı sanki? Sinemaya gireli şunca yıl oldu. İyi-kötü, biz de zirvelere çıktık, afişlerin en başında adımız yazıldı. Ama bu, ılânihaye böyle gitmiyor kî... Sonra, evlilik yok mu, o evlilik; işte beni en çok yıkan o oldu! Neb'leyim ben, insan kısmısının öyle bir ânı oluyor ki, basireti bağlanıveriyor İşte. Benimki de öyle oldu zahir."

Bu, biraz içli, biraz da sinemanın verdiği alışkanlıkla hafif melodram kokan sözleri söyleyen, bir zamanlar yerli sinemamızda **"Sarışın** Bomba" diye anılan Neriman Köksal'dı.

Koksal, beyazperdedeki süksesinden son yıllarda çok şey kaybetmiş, birinci plândan ikinciye, ikinciden de üçüncüye kadar inmiştir. Beyazperdede birincilik gençkız -yani "jön **fiy"-;** ikincilik gençkızın ablası -yani "jön dam"-; üçüncülük ise -ki bu, bir kadın oyuncu için en acıklı durumdur- gençkızın annesi rollerine girmek anlamını taşır.

1950 yılında birgün Beyoğlu caddesinde giderken, yolu, rejisör Çetin Karamanbey tarafından alâmeriken tarzda kesilerek yapılan bir teklif sonucu sinemaya geçen Neriman Köksal, "Çete" filmiyle oyunculuk hayatına başlamış, bunu hızla başka filmler izlemiştir.

Yenisi kapıdan girince..

Sinemada gelenektir: Yem gelenler, eskileri bir köşeye iterler ve onlardan boşalan yerleri alırlar. Neriman Köksal, Türk seyircisinin hoşlanacağı bir tipti: uzun boyludu -1.74 m.-, etli butluydu -kilo: 69- ve gençkız rollerinde -bu roller herhangi bir zorluk çıkarmadığı için- başarıya ulaşıyordu. Bir süre çeşitli firmalarda çeşitli prodüktörlerle işbirliği yaptıktan sonra, bunlardan birinin sahibi ile gönül bağı kurmakta gecikmedi. Prodüktör iki işi birleştirmiş, rejisörlük görevini de yüklenmişti. Bu yüzden, Neriman Köksal rahattı. Dilediği konuyu, dilediği oyuncuları seçiyor, sözünü geçiriyor ve beyazperdede ömrünü uzatmaya bakıyordu. Fakat kurulu çark işlemekte devam ediyordu: Köksal'ın ardısıra sinema, kapılarım yeni gelenlere ardına kadar açmıştı. Kapıdan ilk giren, Muhterem Nur oldu. Nur, küçük ve sıradan bir figüran iken, beklenmedik bir başarıya ulaştı. Sinemamızda ezilmiş, bir köşede unutulmuş kenar mahalle kızlarının 1 numaralı kahramanı haline geldi. Köksal ilk darbeyi yemişti ama, sırtını yasladığı prodüktör-rejisör yüzünden bu, öldürücü olmamıştı. Derken, Türkân Şoray geldi. Uzun boyluluk, etli butluluk Şoray'da Köksal'dan daha da alımlıydı. Üstelik, Köksal'ın handikapı sarışınlık, Şoray'da yoktu.

Bu yeni darbe, tabii, birincisinden daha ağır oldu. Neriman Köksal adı ikinci dereceye iniverdi. Hele Şoray'dan sonra Hülya Koçyiğit'in gelivermesi, işleri büsbütün karıştırdı ve Köksal bir kenara çekilip beklemeye koyuldu.

Bâsübâdelmevt

Köksal'ı unutulduğu yerden çekip çıkaran, "kadın filmleri rejisörü" diye ün salan Ülkü Erakalın oldu. Erakalın, eskinin 1 numarası ile yenilerin bîr numarasını -yani Neriman Köksal ile Türkân Şoray'ı- eski bir Arap melodramından aktardığı bir yerli filmde karşıkarşıya getirdi. Neriman Köksal, ilk olarak

bu filmde, Şoray'ın yaşlanmış, fakat hâlâ alımlı annesini oynuyor, üstelik şarkı da söylüyordu.

Film, Köksal açısından, beklenenin de üstünde, bir başarı kazandı. Bu durum, Köksal'ın, kendisinden onaltı yaş küçük bir foto direktörü ile sürpriz evliliğine kadar sürdü. Köksal, kadınca, bir davranışla -çünkü gönül bağı kurduğu prodüktör-rejisör evli ve çoluk çocuk sahibiydi-, ille de bir yuvam ve kocam olsun derdine düşmüş ve çocuksu bir gözüpeklikle "Benimle evlenir misiniz?" diyen delikanlı foto direktörüne, gözü kapalı, "Evet"ı bastırmıştı.

Bu, Köksal'ın ikinci "ölüş"ü oldu. Gönül bağı bulunan prodüktör-rejisör, Köksal'ın bu davranışını affetmedi ve çevredeki tanıdık prodüktörleri zorlayarak Köksal'ı boykot ettirdi. Köksal ile yeni eşi bir süre direndiler. Hattâ Köksal, yeni eşine bir film şirketi bile kurdurdu, Fakat fayda vermedi. Baskı her yandan sürdürülüyor, direnme güçleri azalıyordu. Sonunda, ayrılmayı daha uygun buldular ve bir celsede boşanıverdiler.

Ya dansöz, ya şarkıcı

Yerli filmcilikte eskiyen, yeri doldurulmuş yıldızlar, düne kadar tek bir yolu tutuyorlardı: dansözlük! Oysa dansözlük kolay iş değildir, iyi, ölçülü-biçili ve bakımlı bir vücut, bu vücudu döndürecek bir kıvraklık ister. Gençlik, hepsinin başıdır. Bizde ise bunun -tersi olmaktadır.

Köksal da dansözlüğü deneyecekti, hattâ işin ön hazırlığını bile yapmış, bir filmde salkım saçaklı elbiseler giyerek dansöz rolünü oynamıştı. Bereket, ünlü şarkıcı Zeki Müren tam zamanında yetişti de, "Şekerim, dansöz olacağına şarkıcı ol!." dedi.

Fakat, dansözlükle şarkıcılık farklı şeylerdi. Dansözlük için, sahneye çıkıp iki kırıtmak, sazların ezgisine uyarak iki dolanıp bir salınmak yetiyordu. Oysa şarkıcılık önce ses istiyordu, sonra usûl, erkân, sonra uyumluluk, sonra... Bu "sonra"lar, sayılmayacak kadar çoktu. Ama ne var ki, Türkiye'de herşeyin üstesinden gelmek kolayın kolayıydı. Bir kimse, bir kere, "olmak'ı kafasına koydu mu, istediğini çabucak oluyordu.

Müren de son yıllarda, yaşlanmanın ve seyirci kaybediyor olmanın acısı içindeydi. Artık, filmleri de eskisi gibi iş yapmıyor, çalıştığı gazinolar eskisi gibi dolup dolup taşmıyordu. Yapılacak en akıllıca şey, başka yan destekler sağlamakta Daha önce Ajda Pekkan'ı ve

KENDİNİ NASIL BİLİRSİN? — Gayle Hannicut, şimdi evlendiği David Henunings **ile** birlikte Türkiye'de **"Hatif** Süvari Alayının hücumu'nu çevirdikten sonra birden yıldız oluvermiştir, David Hemmings, "Hollywood'un en güzel kızı" dediği Hannicut'a kendini şöyle tanıtmaktadır: **"Ben,** gururlu, İnatçı ve egoist bir insanım." Hemmings'in bu açıklamayı yapmasındaki sebep, kendisi hakkında Türk basınında çıkan resimler ve dedikoduların, o zamanki nişanlısını, o zamanki nişanlısı hakkında çıkan resimler ve dedikoduların da kendisini hayli etkilemiş olmasıdır. Hemmings de bunu biliyor olmalı ki, kendisi hakkındaki sözlerine şunları eklemiştir: "Üstelik, gerçekleri de olduğu gibi kabullenirim!"

Gülsüm Kamu'yu denemiş, patronlara zor kullanarak, bu iki "ses"siz kadını zorlamayla şarkıcı yapmıştı, Neriman Köksal neden olmasındı?

"Oyna kız, oyna!"

Geçenlerde **bir** gece, İstanbul'un **ünlü** gazinolarından birinin ışıklı kapı levhasında, Zeki Müren'den sonra gelen öbür sanatçıların hemen altında Neriman **Köksal**'ın da adı yanmağa başlayınca çokları şaşırdı. Köksal şarkıcı mı olmuştu?

Evet, Köksal Zeki **Müren'e "Peki"** demiş ve şarkıcı oluvermişti!

Kendisi, o geceyi şöyle anlatmaktadır:

"— Cuma gecesi gelip çattığında konuşamıyordum hiç. Nasıl konuşurdum ki? Heyecan, yürek kalkması, acaba yapacak mıyım korkusu falan filân... Sesim çıkmıyor gibi geliyordu bana. Tuvalet masamın üzerinde asılı 'Bismillah' bana kuvvet verdi. Moralim yükseldi. Sahneye çıktım, söylemeye başladımı Söyledikçe bir açıldım, bir açıldım!.. 3 bin lira verip aldığım perukam, 20 bin lira harcadığım tuvaletim alkışlara değdi doğrusu!"

Yalnız bir küçük noktada Köksal, ne yapacağını şaşırmıştı. Şarkılarının beşincisinde durup kalmıştı. Bir türlü sonunu getiremiyordu. Sazlar, durumu kurtarmak amacıyla aranağmeyi tekrarlamışlardı, fakat Köksal bana mısın demiyordu. Bereket, sonunda kendini toplamıştı da, daha doğrusu, kulisten gelen "Oyna Neriman, oyna kız!" feryadına kulak vermişti de, şarkıyı markıyı bir yana atmış, başlamıştı şıkır şıkır oynamağa, Durum kurtulmuş, dinleyici-sevirciler de alkışlamağa koyulmuşlardı,

MUZAFFER A. ESİN

SERGİLER

Safyürekli bir ressam

Arikaralı ressam Aksoy, son çalışmalarını İstanbul Türk-Alman Kültür Merkezi Galerisinde sergiledi. Yazarlığının yanısıra, yirmi yılı aşkın bir süredenberi resim uğraşını yürüten sanatçının bu sergilemesi, herşeyden önce güzel bir düzenleme örneğiydi. Aksoy, pek çok sanatçının yaptığı gibi, çalışmalarının tümünü sergileme yolunu tutmamıştı. Sergide 13 eseri vardı ve bu, galerinin tamamında rahat bir görünüm yaratıyordu.

Açtığı ilk sergiden bu yana, çalışmalarını yurt içinde kasaba ve köylere kadar götüren, yazı ve konuşmalarıyla halk-ressam arasındaki yakınlığa hizmet eden Fahir Aksoy, Türk resminin ilgi çekici bir "nâif" ressamıdır. "Safyürekli" veya "altın kalpli" diye nitelenen sanatçılardaki, yöresini aracısız etkileme, duygulandırma yeteneği Altsoyda da var.

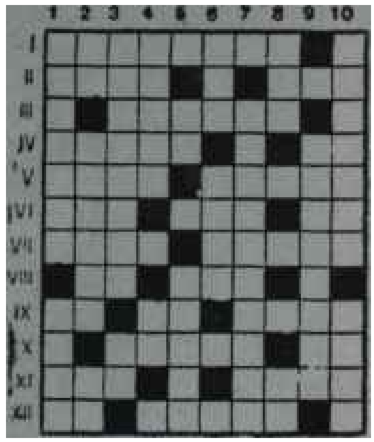
Aksoy, figüratif çalışmalarını gerçi çok canlı renklerle tamamlamış şayılamazsa da, başka özellikler getirmiştir. Gerçek bir "safyürekli", çizgiyi boyarken, boyayı çizgilerken, çokluk, noktalamalara başvurur. Detay denilen, resmi bütüne ulaştıran yanlara verdiği önem, bu noktalamalarla belirgin durumunu kazanır.

Tuvallerine yansıttığı konular, Aksoy'un bu safyürekliliğinin seçkin örnekleri niteliğinde. Örneğin, bir tabiat köşesi. Gece. Bir pencereden görünüm. İskele ve araba vapuru. Yapı çalışmaları. Cami ve yöresi. Cami ve ağaçlar. Ankara yöresi. Demiryolu. Oda içi gibi... Bütün bunlarla Aksoy, yöresinin kişisidir; Bilmediği çevrenin çizgi ve renklerini değil, tanıyıp görebildiği iklimin masalını çizmektedir. Temiz ve kılı kırk yaran çalışması da buna eklenince, Aksoy, yalnızlığın, sessizliğin yeni tadlarına ulaşmaktadır.

Bu sergisindeki eserleriyle Aksoy, safyürekli tutumunun en belirgin iki örneğini getiriyor: Biraz anlatımcı sayılacak bir çizgi ve kapalı duygululuk görünüşüne eklenen plâstik katkılar.

GÜLTEKİN ELİBAL

BULMACA

Soldan sağa: I. Okumuşların başkanı - II. Tersi argo bir, hitap. Afyoncuların topluma tavsiyesi — III. Beleşten kazanç — IV Yeşil bayrak taraftarı. Çalışma Bakanına göre bütün işçiler sahip olacaklar. — V. Seçilmeğe hazırlanan. Eskiden Gülek, şimdiyse Demirel oraya sık sık alınıyor — VI. Kayıktan da ilkel. Ced. Vurguncuda damarı çatlamıştır — VII. Salak. Tersi görenek — VIII Beyaz. Adi telgraf— IX. Haya. Kır renkli olanı İktidarda. Bir isim — X. Öğretmen teşekküllerinden birinin başkanının adı. Son nokta — XI. Okumuşların eski başkanı. Bir sopranomuzun adı — XII. Tersi kamer. Ona ya düşman olunur, ya hayran.

Yukardan aşağıya: 1. İktidarın sık sık tosladığı. Dünyevi başyazar — 2. Tersi sucuk imali için kullanılır. Evin bölümlerinden (çoğul). Tersi bir renk — 3. Onu avlamağa Amerika'dan geliyorlar. Bir nota— 4. Abdülâziz'in izinde. İktidar borazanı — 5. Çok değil. Tesirli — 6. Çam devirmek. Yabancının barınağı — 7. Kırat partisinden muhriç — 8. Risaleleri bütün köylere ulaştı. Tersi bir emir — 9. Müezzin her zaman, politikacı secimden önce yapar — 10. Ölüp ölmediği belli olmadı. Tayyare.

Geçen sayıdaki bulmacanın çözülmüş şekli:

Soldan safa: Menderes. A — Ek. Eğ. Kürt — Zimmet. Kal — A. Pl. Arama — R. Rey. Nam — Lake. İ. Za.— Af. Londra — R. A. S. A Ne — Erim. Va. Y — Onaya. AB. Ü — Nuh. T. Alp — Bozbeyli.

Yakardan aşağıya: Mezarlar. On — Eki. Af. Enub — N. MP. K. Arabo — Demirel. İy. Z — Eğe. E. Osma. B — R. Tayin. Te — Ek. R. Dava. Y — Sükan. R. Asai — Ramazan. Li — Atlama. Eyüp.

akis

Sayı : 5 Cilt: I Yıl: 14 (13.XI.1967)

Haftalık **Aktüalite Dergisi**

Rüzgarlı Sok. 15 — **Ankara**

Telefon : 11 89 92 (Yazı İş. Md.)
10 73 82 (İstihbarat)
10 6196 (İdare)

Posta Kutusu **582** — Ankara

SAHİBİ :

AKİS Negriyat Ltd. Ortaklığı adına
METİN TOKER

Tazı İşlerinden sorumlu
Genel Yayın Müdürü:
KURTUL ALTUĞ

YAZI KURULU :
Günay Akarsu, Jale Candan, Güneri Civaoğlu. Uygun Dürer, Gül tekin Elibal, Teoman Erel, Muzaffer A. Esin. Naci Ertez, Yılmaz Gümüşbaş, Faruk, Güvenç, Tarık Dursun K., Hüseyin Korkmazgil, İlhan K. Mimaroğlu, Salih Neftçi, Gül-Peri, İlhami Soysal, T. Kemâl, Selma Tükel.

RESSAM :
Cemil Ünlütürk

FOTOĞRAF :
Dincer Olcay, Ozan Sağdıç, Alyat Burç. Erdoğan Veral. **T.H.A.**

KLİŞE :
Doğan **Klişe** Atelyesi

OFSET BASKILAR :
Doğuş Ltd. Ortaklığı

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 sayı) 15.00 T.L.
6 aylık (25 sayı) 30.0 T.L.
1 yıllık (52 sayı) 60.00 T.L.
Yabancı memleketler için posta ücreti eklenir — Geçmiş sayılar için **iki** misli **fiyat** uygulanır

İLÂN ŞARTLARI:

4 renkli ofset ilânlar :	**4.000 T.L.**
Siyah-beyaz ofset İlanlar	**2.000 T.L.**
İç tam sayfalar:	**1.500 T.L.**
İç çift sütunlar :	**1.000 T.L.**
İç yarım sayfalar :	**760 T.L.**
İç tek sütunlar :	**500 T.L.**

DİZGİ VE TERTİP :
Rüzgârlı Matbaa — Ankara

BASILDIĞI YER :
Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH :
10 Kasım 1967

Müessese Müdürü :
TACETTİN TEZER

ADD - PUNCH*

Delikli band veren cem/sistem makinesi

Normal 10 tuşlu bir cem makinesi kolaylığı ile kullanılabilen. İşlemleri gösteren, ruloya paralel olarak delikli band verebilen bir sistem makinesidir. Add Punch'dan elde edilen delikli band ile küçük teşekküller, Servis bürolarının «Otomatik Bilgi İşlem» imkânlarından istifade edebileceklerdir. Kompüter merkezleri mevcut teşekküllerde ise, Add - Punch* doğrudan Kompüter'e bilgi aktarmak suretiyle sürat, kolaylık ve ekonomi sağlayacaktır.

Bundan başka FLEXOWRITER* (Delikli Band ile çalışan otomatik yazı ve bilgi işlem makineleri), COMPUTYPER* (fatura makineleri) 5010 COMPUTYPER* (Bilgi işlem makineleri) ile FRIDEN envanterindedir.

İzahat için:
Friden Makineleri Dairesi
Yolcu Salonu Karşısı
Karaköy – İSTANBUL
Tel: 44 37 89
Ankara Büromuz:
Meşrutiyet Cad. No. 37/8
Yenişehir – ANKARA
Tel: 12 76 02

Friden
SINGER
COMPANY'NİN BİR BÖLÜMÜDÜR

* Tescil edilmiş markadır.

En güç beğenen kimseleri bile hayran bırakan
zarif hatlar. Güçlü motor. Çelik kadar
sağlam hafif gövde. Kuvvetli ve emin frenler ve
uzun, kısa her çeşit yolculuğu doyulmaz bir zevk haline
getiren rahat ve sessiz bir sürüş.
İşte Anadol... Almak için beklemeğe değen Anadol...
Fakat gittikçe artan prodüksiyon sayesinde, artık daha
kısa zamanda sahip olabileceğiniz Anadol!
ANADOL
ANADOL
ANADOL
Rüyaları süsleyen aile otomobili